

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav románských studií / Hispanistika

Bakalářská práce

Anna Michnová

Naturalismus v dílech Baldomera Lilla a Eugenia Cambacerese

Naturalism in the writings of Baldomero Lillo and Eugenio Cambaceres

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé bakalářské práce, paní Mgr. Doře Polákové, Phd., za odborné vedení a za její trpělivost a podporu.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 1. srpna 2021

Anna Michnová

Klíčová slova:

naturalismus, Hispánská Amerika, literatura, Baldomero Lillo, Eugenio Cambaceres

Key words:

naturalism, Hispanic America, literature, Baldomero Lillo, Eugenio Cambaceres

Abstrakt:

Má bakalářská práce má za cíl popsat naturalistické znaky v dílech hispanoamerických spisovatelů Baldomera Lilla, *Sub terra*, a Eugenia Cambacerese, *Sin rumbo* a *En la sangre*.

V první části definuji naturalismus, jeho vývoj, hlavní myšlenky Émila Zoly a podobu naturalismu v literatuře Hispánské Ameriky, ve které se ve druhé polovině devatenáctého století mísily různé literární směry a tendence.

Druhá část je věnovaná životům autorů a historicko-sociálním a ekonomickým podmínkám Chile a Argentiny, zemí, ze kterých autoři pocházejí, a jež se odráží v románech. V druhé části shrnuji nejdůležitější poznatky o literárním stylu a tvorbě autorů a dále se věnuji samotným rozborům románů. V rozbořech se zaměřuji na analýzu charakteristických naturalistických znaků, především genetického a sociálního determinismu a dekadence.

Abstract:

The aim of my Bachelor's thesis is to describe naturalistic features in the works of Hispanic American writers Baldomero Lillo, *Sub terra*, and Eugenio Cambaceres, *Sin rumbo* and *En la sangre*.

In the first part I define naturalism, its development, the main ideas of Émile Zola and form of naturalism in the literature of Hispanic America, in which in the second half of the nineteenth century various literary movements and tendencies were intermingled.

The second part is devoted to the lives of the authors and the historical-social and economic conditions in Chile and Argentina, countries from which the authors come, and which are reflected in the described novels. In the second part I also summarize the most important findings about the literary style and production of the authors and I also deal with the analysis of the novels themselves. In my analyses I focus on the description of characteristic naturalistic traits, especially determinism, genetic and social, and decadence.

Obsah:

1. Úvod.....	7
2. Naturalismus.....	8
2.1 Historie naturalismu.....	8
2.2 Zolův naturalismus.....	9
2.3 Naturalismus v praxi.....	13
2.4 Naturalismus v Hispánské Americe.....	16
3. Rozbor díla <i>Sub terra: cuentos mineros</i>	19
3.1 Chile a Baldomero Lillo.....	19
3.2 Analýza autorova stylu, rozbor povídkové sbírky <i>Sub terra</i>	21
4. Rozbor děl <i>Sin rumbo</i> a <i>En la sangre</i>	28
4.1 Argentina a Eugenio Cambaceres.....	28
4.2 Analýza autorova stylu	31
4.2.1 Rozbor románu <i>Sin rumbo</i>	33
4.2.2 Rozbor románu <i>En la sangre</i>	41
5. Závěr.....	46
Resumé.....	47
Resumen.....	48
Seznam použité literatury.....	49

1. Úvod

Období druhé poloviny devatenáctého století v Evropě i v Hispánské Americe definované modernizací, industrializací a urbanizací bylo velmi plodným zdrojem inspirace pro nové literární směry a pro tehdejší autory. Z realismu usilujícího o objektivní popis skutečnosti se oddělil radikálnější směr, naturalismus, jehož cílem bylo popisovat nepříjemné, ošklivé, kruté stránky reality, které k životu neodmyslitelně patří.

Tímto literárním směrem, jenž pochází z Francie a jehož nejznámějším teoretikem a šířitelem byl Émile Zola, se inspirovali spisovatelé evropští, jeho vlivy se nicméně rozšířily i za oceán, do Hispánské Ameriky, ve které ovšem sociálně ekonomické podmínky a literatura nebyly stejné jako v Evropě, a proto získává hispanoamerický naturalismus poněkud jinou podobu než jeho francouzská předloha.

V Hispánské Americe byl v době příchodu naturalismu stále velmi silný vliv romantismu a na literární scéně se souběžně s naturalismem objevuje nový směr – modernismus, který rychle získává na oblibě. Není tedy neobvyklé, že se v dílech tehdejších autorů mísí prvky různých literárních směrů a jejich díla tedy často nelze podřadit striktně pod jeden styl.

Tato práce bude zabývat analýzou třech děl dvou Hispanoamerických autorů, z různých zemí a různých sociálně ekonomických podmínek, a popisem naturalistických prvků, které v dílech spatřuji. Jedná se o sbírku povídek *Sub terra (Pod zemí)* Chilana Baldomera Lilla z prostředí chilských uhelných dolů, které poukázalo na těžké životní a pracovní podmínky horníků a jejich rodin, a napomohlo změnám v tomto odvětví. Druhým autorem, jehož románům *Sin rumbo (Bez cíle)* a *En la sangre (Jed v krvi)* se tato práce věnuje, je Argentinec Eugenio Cambaceres, jenž je zřejmě nejznámějším naturalistickým spisovatelem hispánské části Jižní Ameriky.

Ve své práci se také zaměřuji na sociálně-ekonomický historický kontext obou zemí, který je nutný pro pochopení tematiky románů. Jak jsem již zmínila, povídky ze sbírky *Sub terra* se odehrávají v prostředí uhelných dolů, v románu *Sin rumbo* je protagonistou velkostatkář a v románu *En la sangre* syn italských imigrantů. Problematika těchto sociálních skupin byla v Argentině silným tématem.

2. Naturalismus

2.1 Historie naturalismu

Termín „naturalismus“ se jako označení určitého uměleckého směru poprvé objevil již v roce 1672 v Itálii, kdy ho Giovanni Pietro Bellori, autor životopisů umělců, použil k charakterizování skupiny tvůrců, kteří následovali vzor malíře Caravaggia (např. Jusepe de Ribera).¹

Jules – Antoine Castagnary, vlivný francouzský umělecký kritik, dále označil termínem „naturalismus“ soudobé malířství v knize *Filozofie výstavní síně* z roku 1857. A ve Francii zůstal i nadále tento směr populární, avšak z převážně malířských kruhů přesunul své pole působnosti do kruhů literárních.²

Již od třicátých let 19. století se začaly v Evropě objevovat tzv. „romány ztracených iluzí“ (mezi které se řadí i naturalistické romány), které odrážejí fakt, že společnost „ztratila iluze“ o průmyslové revoluci a o kapitalismu, např. kvůli útlaku dělnické třídy.³

Základy literárního naturalismu lze sledovat již v realistických dílech Gustava Flauberta (1821-1880) a první pokus o shrnutí a zformování myšlenky naturalismu se objevil v roce 1864 v předmluvě k románu *Germinie Lacerteuxová* (1865) bratrů Edmonda a Julese de Goncourtových.⁴

Obecenstvo miluje falešné romány: tento román je pravdivý.

Miluje knihy, které se tváří, že chodí do společnosti; tato kniha přichází z ulice.

Miluje kluzká dílečka, vzpomínky nevěstek, zpovědi alkoven, erotické špinavosti, skandál, který si vyhrnuje sukně na obrázku ve výkladu knihkupectví ...

Obecenstvo miluje dále čtení konejšivé a utěšlivé, dobrodružství, která dobře dopadnou, výmysly, které neruší ani jeho zažívání, ani jeho klid: tato kniha ve své smutné prostopášnosti je stvořena, aby dráždila jeho zvyky a škodila jeho životosprávě.⁵

Na konci 19. století, v období, kdy se naturalismus v Evropě formoval a vrcholil, vrcholila zároveň i průmyslová revoluce. Naturalismus tedy označuje i euroamerické proudy konce 19. století, které tematizují důsledky průmyslové revoluce – utvoření městské a vědecko-

---

¹ NÜNNING, Ansgar; TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. Str. 541

² Tamtéž

³ HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu (Kapitoly z historie a typologie žánru)*. Praha: Československý spisovatel, 1989. Str. 200

⁴ NÜNNING, Ansgar; TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. Str. 541

⁵ DE GONCOURT, Edmond; DE GONCOURT, Jules. *Germinie Lacerteuxová*. Překl. HARTMANOVÁ, Alena. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. Str. 31

průmyslové civilizace.⁶ Není pochyb, že průmyslová revoluce přinesla do života lidí mnoho dobrého, avšak každá mince má dvě strany. S průmyslovou revolucí přišla i velká polarizace společnosti. Ve městech, která rychle rostla, se vedle bohatých čtvrtí, ve kterých žili movití továrníci a obchodníci, tvořily chudinské čtvrti plné chudých dělníků a jejich rodin, kteří žili ve spartánských podmínkách. Tzv. „sociální nůžky“ byly velmi otevřené a negativní jevy na sebe nenechaly dlouho čekat. Chudinské čtvrti byly ideálním prostředím pro růst kriminality a alkoholismu, užívání drog, prostituci a další škodlivé společenské jevy.

Tato doba a samozřejmě i poměry ve společnosti byly inspirací pro mnohé autory, kteří chtěli realisticky vylíčit podmínky a život té doby. A naturalisté šli ještě o krok dál než realisté.

Žijeme v devatenáctém století, v době všeobecného volebního práva, demokracie, liberalismu; proto jsme si položili otázku, zda to, co nazýváme ‚nízkými třídami‘, nemá právo na román; zda tato společnost pod společností má zůstat v literární klatbě a opovržení autorů, kteří až dosud mlčeli o duši a srdci, jež může mít. Položili jsme si otázku, zda v naší době rovnosti ještě existuje pro spisovatele i pro čtenáře třídy vydeděné, neštěstí příliš nízká, dramata příliš sprostá, katastrofy, jejichž hrůza je příliš málo vznešená. Pojala nás zvědavost zjistit, ... zda v zemi bez kast a bez zákonné šlechty bude neštěstí malých a chudých vzbuzovat zájem, dojetí, soucit stejně jako neštěstí velkých a bohatých; slovem: zdali slzy, jež prolévají lidé dole, dokáží rozplakat stejně jako slzy, jež prolévají lidé nahoře.⁷

2.2 Zolův naturalismus

Jako literárně–estetický program rozvinul naturalismus Émile Zola (1840-1902) v románovém cyklu *Rougon-Macquartů*. *Přírodopisná a sociální studie jedné rodiny za druhého císařství* (*Les Rougon-Macquart. Histoire naturelle et sociale d'une famille sous le Second Empire*). V tomto cyklu, který obsahuje 20 románů, byli jako hlavní postavy představeni lidé z nižších sociálních vrstev – dělníci, vojáci, zemědělci, prostitutky a podobně. Tyto postavy se nevyskytují jen v jednom konkrétním románu s danou tematikou, ale prolínají se různými romány, je tedy možné pozorovat jejich vývoj. Celý tento románový cyklus pojednává o členech dvou větví jedné fiktivní rodiny, která žije ve Francii v průběhu Druhého francouzského císařství (1852–1870) za vlády Napoleona III. Bonaparta. Jejím prostřednictvím Zola popisuje život prostých lidí během této epochy, ve které žil. Díky tomu, že jsou postavy členy jedné rodiny, na nich lze pozorovat Zolovy charakteristické literární postupy – viditelný

⁶ NÜNNING, Ansgar; TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. Str. 541

⁷ DE GONCOURT, Edmond; DE GONCOURT, Jules. *Germinie Lacerteuxová*. Překl. HARTMANOVÁ, Alena. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958. Str. 31, 32

je především determinismus. Zola chtěl tímto cyklem vytvořit obdobu *Lidské komedie* (*La Comédie humaine*) Honorého de Balzaca. Tento cyklus se odehrává v druhé polovině 19. století, Lidská komedie vznikala v průběhu první poloviny 19. století (1822–1825).

Teorii naturalismu Zola popsal v díle *Experimentální román* (1880).⁸ Zola sám nesouhlasil s tím, že „vymyslel“ nový literární směr, vždy se považoval za dědice a následovníka Balzaca a Stendhala, které velmi obdivoval, ale zároveň i s vervou kritizoval. Snažil se z literatury odstranit to, co považoval za přežitě, zastaralé a mrtvé, a vymyslet nové kreativní metody, které by obohatily další vývoj realistické literatury (Zola nikdy nemluví o realismu, ale vždy o naturalismu).⁹

Naturalismus je v jeho pojetí umělecký směr, který chce znázornit život se všemi jeho rysy, i s těmi odpudivými. Byl ovlivněn pozitivismem a darwinismem.¹⁰

Původcem pozitivismu jako filozofického směru je Auguste Comte (1798-1857), francouzský filozof a „otec“ sociologie jako samostatného vědního oboru. Comte bojoval za prosazení vědeckých technik při zkoumání společenského života, aby toto poznání dosáhlo stejné exaktnosti, jako přírodní vědy.¹¹ Pozitivismus jako velmi vlivný filozofický směr 19. a 20. století vychází z exaktních, daných (= pozitivních) poznatků a faktů, je pro něj typická objektivita, faktografie, velká popisnost. Pro pozitivismus jsou nepřijatelné jakékoliv metafyzické úvahy, je nutné veškeré otázky experimentálně ověřit, a následně potvrdit či vyvrátit.¹²

Darwinismus je evoluční teorie anglického přírodovědce Charlese Darwina (1809-1882), která poukazuje na jev, jenž lze pozorovat mezi jednotlivými členy stejného biologického druhu. Jedinci téže populace se od sebe odlišují malými, náhodnými odchylkami, které následně předávají svým potomkům v rámci genetické dědičnosti.¹³ Díky těmto dvěma vlivům na naturalismus lépe chápeme Zolovy nové podněty, které do literatury přinesl.

Vliv pozitivismu spatřujeme v Zolově potřebě vnímat literaturu jako vědecký experiment, jako exaktní vědu. V *Experimentálním románu* Zola často odkazuje na dílo Clauda Bernarda, *Úvod do experimentální medicíny* (1865), a srovnává exaktní způsob zkoumání lidského těla s revolučním způsobem psaní románů a stavění charakterů postav v literatuře. Podle Zolova názoru:

---

⁸ NÜNNING, Ansgar; TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. Str. 541

⁹ LUKÁCS, George. *Studies in European Realism: A Sociological survey of the Writings of Balzac, Stendhal, Zola, Tolstoy, Gorki and others*. Překl. BONE, Edith. Londýn: Hillway Publishing Co., 1950. Str. 85

¹⁰ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Svazek 5, m/o. Praha: Diderot, 1999. Str. 307

¹¹ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Svazek 2, c/f. Praha: Diderot, 1999. Str. 69

¹² *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Svazek 6, p/r. Praha: Diderot, 1999. Str. 225-226

¹³ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Svazek 2, c/f. Praha: Diderot, 1999. Str. 185

...spisovatel je nastejno pozorovatelem a experimentátorem. Pozorovatel v něm předkládá fakta tak, jak je pozoroval, navrhuje výchozí bod a vystavuje pevnou půdu, po které mají kráčet jeho postavy a na které se má odvíjet jeho děj. Pak se objeví experimentátor a předvede experiment, to znamená, že zasadí postavy do určitého děje tak, aby ukázal, že posloupnost faktů bude taková, jakou vyžadují požadavky determinismu zkoumaných jevů.¹⁴

Zola chápe spisovatele skoro jako přírodovědce a literaturu jako exaktní vědu: „Řekl jsem, že v experimentálním románu je pro nás nejlepší držet se přísně vědeckého hlediska, pokud chceme své studie založit na pevných základech.“¹⁵

Díky tomuto přístupu Zola chápe naturalistické romány jako „experimentální“ romány v pravém slova smyslu a doufá, že se ve spisovatelích jeho doby jednoho dne probudí stejná potřeba pozorování a experimentu, jež v nich probudí génia, který je bude nutit tyto experimenty provádět, analyzovat fakta a snažit se v nich pochytit málo známou pravdu a vysvětlit nevysvětlitelné jevy.¹⁶

K této Zolově myšlence se vyjádřil György Lukács (1885-1871), maďarský marxistický filozof a literární kritik, který se především věnoval realistické literatuře¹⁷, ve své knize *Studie v evropském realismu* (1948). Lukács píše:

Zola nenáviděl a až příliš opovrhoval zlými, podlými, zpátečnickými silami, které prostupují kapitalistickou společností, aby zůstal chladným, bezcitným „experimentátorem“ tak, jak po něm vyžadovalo pozitivisticko-naturalistické učení.¹⁸

Odhlédneme-li od silně politického zabarvení tohoto vyjádření, vyvstane před námi velmi zajímavá otázka, zda je vůbec v literatuře možné být objektivním experimentátorem.

Velký vliv na Zolův naturalismus měl rovněž darwinismus a jeho myšlenka genetické dědičnosti, kterou Zola převzal do své teorie determinismu. Zola věřil, že determinismus je základní kámen lidské existence: „Determinismus ovládá vše. ... Vše, co lze říci, je,

---

¹⁴ ZOLA, Émile. *The experimental novel and other essays*. Překl. SHERMAN, Belle M. New York: The Cassell publishing company, 1893. Str. 16

(„...the novelist is equally an observer and an experimentalist. The observer in him gives the facts as he has observed them, suggests the point of departure, displays the solid earth on which his characters are to tread and the phenomena to develop. Then the experimentalist appears and introduces an experiment, that is to say, sets his characters going in a certain story so as to show that the succession of facts will be such as the requirements of the determinism of the phenomena under examination call for.“)

¹⁵ Tamtéž, str. 54

(„I have said that in the experimental novel it is best for us to hold to the strictly scientific point of view if we wish to base our studies on solid ground.“)

¹⁶ Tamtéž, str. 17, 18, 21.

¹⁷ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Svazek 4, k/l. Praha: Diderot, 1999. Str. 412

¹⁸ LUKÁCS, György. *Studies in European Realism: A Sociological survey of the Writings of Balzac, Stendhal, Zola, Tolstoy, Gorki and others*. Překl. BONE, Edith. Londýn: Hillway Publishing Co., 1950. Str. 92

(„Zola hated and despised far too much the evil, base, reactionary forces which permeate capitalist society, for him to remain cold, unsympathetic ‘experimenter’ such as the positivist-naturalist doctrine required him to be.“)

že pro všechny lidské jevy existuje absolutní determinismus.“¹⁹ Ke genetickému determinismu však přidal ještě determinismus sociální:

... domnívám se, že otázka dědičnosti má velký vliv na intelektuální a vášnivé projevy člověka. Příkládám značný význam také okolí. ... Řeknu jen jedno slovo na téma okolí. ... při studiu rodiny, skupiny živých bytostí, si myslím, že sociální podmínky jsou stejně důležité. ... člověk není sám; žije ve společnosti, v sociálních podmínkách; a následně pro nás romanopisce tento sociální stav neustále mění jevy.²⁰

Když tyto dvě velké inspirace spojíme dohromady, výsledkem bude definice Zolovy dokonalé literatury.

A to je to, co tvoří experimentální román: ovládat znalosti mechanismu jevů zděděných v člověku, ukázání mašinerie jeho intelektuálních a smyslových projevů, pod vlivy dědičnosti a prostředí, jako nám je fyziologie poskytne, a poté konečně vystavit člověka žijícího v sociálních podmínkách jím vytvořených, které denně modifikuje, a v jehož srdci on sám prochází neustálou proměnou.²¹

Zolova idea naturalistického románu spočívá v neemotivnosti, exaktním pozorování a stoprocentní reprodukci reality (především společenské). Spisovatel má volnou ruku ve výběru námětu a postav, které do děje zasadí. Román funguje jako experiment, u kterého spisovatel nepoužívá měřicí přístroje, nýbrž se těmito přístroji stává on sám.²²

Naturalistický autor, dle Zolova mínění, ovšem není pouze „experimentátorem“ a „exaktním vědcem“ v poli literárním. Zola věří, že naturalistické romány mohou být využívány jako součást vědeckého bádání na poli sociologie, psychologie, ekonomie, politologie a dalších věd:

---

¹⁹ ZOLA, Émile. *The experimental novel and other essays*. Překl. SHERMAN, Belle M. New York: The Cassell publishing company, 1893. Str. 26

(„Determinism dominates everything. ... All that can be said is that there is an absolute determinism for all human phenomena.“)

²⁰ Tamtéž, str. 27, 28

(„... I consider that the question of heredity has a great influence in the intellectual and passionate manifestations of man. I also attach considerable importance to the surroundings. ... I will only say a word on the subject of surroundings. ... in the study of a family, of a group of living beings, I think that the social condition is of equal importance. ... Man is not alone; he lives in society, in a social condition; and consequently, for us novelists, this social condition unceasingly modifies the phenomena.“)

²¹ Tamtéž, str. 28, 29

(„And this is what constitutes the experimental novel: to possess a knowledge of the mechanism of the phenomena inherit in man, to show the machinery of his intellectual and sensory manifestations, under the influences of heredity and environment, such as physiology shall give them to us, and then finally to exhibit man living in social conditions produced by himself, which he modifies daily, and in the heart of which he himself experiences a continual transformation.“)

²² NÜNNING, Ansgar; TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006. Str. 541

Jsme ... experimentální moralisté, ukazující experimentem, jakým způsobem vášně působí v určitých sociálních podmínkách. V den, kdy získáme kontrolu nad mechanismem této vášně, ji můžeme léčit a omezit, nebo ji alespoň učinit tak neškodnou, jak jen to půjde. A v tom spočívá praktická užitečnost a vysoká morálka našich naturalistických děl, která experimentují na člověku a která pitvají kousek po kousku tuto lidskou mašinerii, ... Tímto způsobem vytvoříme praktickou sociologii a naše práce bude nápomocna politickým a ekonomickým vědám. Opakuji, že nevím o ušlechtlejší práci .... Být pánem dobra a zla, regulovat život, regulovat společnost, včas řešit všechny problémy socialismu, především dát spravedlnosti pevný základ řešením otázky kriminality pomocí experimentu ...²³

2.3 Naturalismus v praxi

Zolova teorie spojení pozitivismu a determinismu v literatuře a jeho snaha vytvořit z literatury exaktní obor je jistě zajímavá, ovšem teorie není totéž, jako praxe. Naturalismus je více než jen Zolovy teoretické představy, a navíc, ani Zola sám často nepsal dle svých teoretických principů.²⁴

V knize *Hledání románu* Daniela Hodrová zařazuje naturalistický román, spolu s např. realistickým románem, do skupiny takzvaných „románů ztracených iluzí“. Romány ztracených iluzí jsou dle Hodrové takové romány, které fungují jako protiklad k romantickému stylu: například nezobrazují hlavního hrdinu jako snílka, který směřuje mimo společnost, od které je odtržen, a nezaměňují realitu a sen. V románech ztracených iluzí hlavní hrdina postupně přichází o své iluze (od toho také název skupiny těchto románů) – o sobě (např. o svém uměleckém nadání atd.) nebo o místě, kde žije (např. hlavní město, velkoměsto), na základě špatných až drsných zkušeností. Na tuto ztrátu ideálů a „pevné půdy pod nohama“ hrdina reaguje tím, že změní svůj přístup a převládne u něj praktický pojetí světa. Na rozdíl od romantických románů, kde hrdina do stavu deziluze nedojde, protože mu žádný vliv jeho

---

²³ ZOLA, Émile. *The experimental novel and other essays*. Překl. SHERMAN, Belle M. New York: The Cassell publishing company, 1893. Str. 33-34

(„We are ... experimental moralists, showing by experiment in what way a passion acts in a certain social condition. The day in which we gain control of the mechanism of this passion we can treat it and reduce it, or at least make it as inoffensive as possible. And in this consists the practical utility and high morality of our naturalistic works, which experiment on man, and which dissect piece by piece this human machinery ... . In this way we shall construct a practical sociology, and our work will be a help to political and economical sciences. I do not know, I repeat, of a more noble work .... To be the master of good and evil, to regulate life, to regulate society, to solve in time all the problems of socialism, above all, to give justice a solid foundation by solving through experiment the questions of criminality ...“)

²⁴ VESGA, Iñaki Liaño. El naturalismo en la literatura argentina y su reflejo en la prensa de la época. *Revista del Centro de Letras Hispanoamericanas*, 1996, Vol. 3, Núm. 6-7-8 [online] Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/233061809.pdf>, [cit. 12.4.2021] Str. 438

iluze nenarušuje, nebo „iniciačních románů“, kde po ztrátě iluzí dojde k mystickému zasvěcení. Zároveň se zde setkáváme i s postupnou deheroizací protagonisty.²⁵

György Lukács píše:

Máme tu nový realismus, pravý naturalismus, v koncentrované podstatě a v ostré opozici vůči tradicím starého realismu; mechanický průměr nahrazuje dialektickou jednotu typu a jednotlivce; popis a analýza nahrazuje epické situace a epické zápletky. Napětí příběhu starého typu, spolupráce a střety lidských bytostí, které jsou jak jednotlivci, tak zároveň zástupci důležitých třídních tendencí – to vše je eliminováno a na jejich místo nastupují „průměrné“ postavy, jejichž individuální vlastnosti jsou nehodami z uměleckého hlediska (nebo jinými slovy nemají rozhodující vliv na to, co se stane s příběhem) a tyto „průměrné“ postavy jednájí beze vzoru, buď jen bok po boku, nebo úplně chaoticky.²⁶

Determinismus je v naturalistické literatuře bezesporu jedním z nejdůležitějších prvků. Naturalisté chápou osud člověka jako naprosto předurčený vlivem jeho genetických predispozic zděděných po rodičích a vlivem prostředí, v jakém se pohybuje. Takové vlivy, jako například výchova či svobodná vůle, podle naturalistů nemají žádný význam. A každý prvek se nejlépe sleduje, pokud je extrémně zvýrazněný – věřím, že to je důvod, proč jsou hlavní postavy naturalistických literárních děl zachyceny s různými psychickými problémy, labilitou, živelností, pudovým a animálním chováním, duševní rozvráceností, a podobně.²⁷ Díky těmto elementům je pak dědičnost zřejmá a jednoduše uchopitelná a pochopitelná.

Pozdější naturalisté také využívali komponenty, kterými chtěli vykreslit nepěkné, nevznešené rysy života.²⁸ Ty se opět lépe pozorují v extrémních podmínkách, a jelikož byli protagonisty obyčejní lidé, většinou z chudého prostředí, tyto prvky dobře vynikly.

---

²⁵ HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu (Kapitoly z historie a typologie žánru)*. Praha: Československý spisovatel, 1989. Str. 198-200

²⁶ LUKÁCS, György. *Studies in European Realism: A Sociological survey of the Writings of Balzac, Stendhal, Zola, Tolstoy, Gorki and others*. Překl. BONE, Edith. Londýn: Hillway Publishing Co., 1950. Str. 91 („Here we have the new realism, recte naturalism, in concentrated essence and in sharp opposition to the traditions of the old realism; a mechanical average takes the place of the dialectic unity of type and individual; description and analysis is substituted for epic situations and epic plots. The tension of the old-type story, the co-operation and clashing of human beings who are both individuals and at the same time representatives of important class tendencies – all these are eliminated and their place is taken by ‘average’ characters whose individual traits are accidents from the artistic point of view (or in other words have no decisive influence on what happens to the story) and these ‘average’ characters act without a pattern, either merely side by side or else in completely chaotic fashion.“)

²⁷ *Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích*. Svazek 5, m/o. Praha: Diderot, 1999. Str. 307

²⁸ Tamtéž

Zolovy názory se však nesetkaly s pochopením u křesťanské církve, která mimo jiné zařadila veškerá jeho díla na *Seznam zakázaných knih (Index librorum prohibitorum)*²⁹ (1559–1966), což byl seznam děl, která katolická církev považovala za amorální, nebezpečná a v rozporu s katolickou vírou a církevní etikou.

Katolická církev v Evropě považovala naturalismus za neslučitelný s křesťanskými hodnotami a myšlenkou křesťanství obecně. Církev věří, že pokud naturalisté považují přírodu za jediný a původní zdroj všeho, co existuje, popírají tím existenci Boha, a pokud by připustili, že Bůh existuje, nebyl by Bůh považován za strůjce všech dějů a vývoje, nýbrž by za něj považovali přírodu – naturalismus totiž popírá jakýkoliv zásah Boha do přírody a jakýkoliv výskyt nadpřirozených sil. Naturalisté také popírají dualitu duše a těla, mentální a morální procesy tedy nejsou ničím víc než projevem těla a striktně se řídí jeho pravidly. Člověk nemá možnost svobodné volby, kterou by mu Bůh dopřál, je absolutně předurčen dědičností a prostředím.³⁰ Tato problematika je samozřejmě velmi rozsáhlá a složitá a detailně ji analyzovat přesahuje možnosti této práce.

Ve Španělsku, což byla a stále je velmi katolická země, se téma víry v souvislosti s naturalismem velmi často probíralo. A přesto se naturalismus ve Španělsku vyskytoval, i když v určité variantě – bez jednoho z klíčových prvků, determinismu. Hraběnka Emilia Pardo Bazán (1851–1921), velmi silně věřící katolička a zároveň naturalistická spisovatelka, díky svým článkům do novin *La Época*, které později vyšly svázané v knize *La cuestión palpitante (Palčivá otázka)* ve čtyřech edicích, obhajovala i kritizovala Zolu, a vzájemně na sebe tímto způsobem reagovali. Zola díky této „konverzaci“ s Emilií Pardo Bazán uznal, že Pardo Bazán, i přes svou silnou katolickou víru, která nepřipouští ideu determinismu, přeci jen naturalisticky píše, ovšem tento „španělský“ styl nazval „čistě formálním, uměleckým a literárním naturalismem“.³¹

Pro tuto práci situaci ve Španělsku není potřeba dále sledovat, ani rozvíjet. I když Hispánská Amerika, původně španělská kolonie, ze Španělska dlouho čerpala inspiraci pro své

---

²⁹ *Index librorum prohibitorum – 1948*. Str. 542 [online] Dostupné z:

https://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1948-1948_CDF_Index_Librorum_Prohibitorum_LT.pdf.html a

https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1948-1948_CDF_Index_Librorum_Prohibitorum_LT.pdf [cit. 10. 2. 2021].

³⁰ DUBRAY, Charles Albert. Přepsal POTTER, Douglas J. Naturalismo. *Enciclopedia católica online*. Překl. VÁZQUEZ, Francisco. [online] Dostupné z: <https://ec.aciprensa.com/wiki/Naturalismo> (poslední úpravy 12.12.2008, 16:30), [cit. 10.2.2021]

³¹ BROWN, M. Gordon. La condesa de Pardo Bazán y el naturalismo. *Hispania*, květen 1948, Vol. 31, Núm. 2, [online] dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/334145?refreqid=excelsior%3Ade8b77e584cac907466cdb961f1306fa&seq=1> [cit. 13.3.2021]. Str. 152-156

umění, mezi které spadá i literatura, v tomto období se snažila od španělského dědictví osvobodit a inspiraci hledala jinde – především ve Francii.

2.4 Naturalismus v Hispánské Americe

V druhé polovině devatenáctého století, kdy se těšil naturalismus v Evropě velké oblibě, se objevuje i v Hispánské Americe. Nikoliv však jako samostatný literární směr. V té době v Hispánské Americe koexistovalo několik odlišných literárních směrů a často můžeme pozorovat různé prvky různých směrů v jednom románu.

Generace autorů, kteří psali do padesátých let 19. století (např. Cirilo Villaverde a jeho román *Cecilia Valdés* (1839)) položila pevné základy pro tvorbu realistických a naturalistických autorů.³²

Zásadním dílem z tohoto období, které ovlivnilo řadu umělců i politiků svými reformistickými myšlenkami, a které považují za jedno z prvních, u kterých se objevily náznaky naturalismu, byla *Jatka (El Matadero)* Estebana Echeverría. Echeverríaova povídka je směsicí kostumbrismu (to je literární a výtvarný směr, který se v 19. století prosazoval ve Španělsku a v Hispánské Americe; popisuje místní tradice a zvyklosti, často se prvky kostumbrismu objevovaly v romantických a realistických dílech) a realismu, s některými naturalistickými obrazy. Povídka byla sice vydána až po autorově smrti, v roce 1871, Echeverría ji ovšem psal mezi lety 1838 a 1840, patří tedy také do tohoto období.³³

Na konci padesátých let devatenáctého století se spojily směry romantismu a kostumbrismu s realismem, s velkým důrazem na psychologickou charakterizaci postav a velmi výraznou sociální typizací.³⁴

V osmdesátých letech devatenáctého století v Hispánské Americe vzniká další literární směr, který ve stejnou dobu koexistoval s naturalismem, a to modernismus. Modernismus byl kulturním hnutím, které ovlivnilo celou epochu – životní styl, módu, atd.... Estetika modernismu se od naturalismu naprosto zásadně liší, jde o směr, který se soustředí na krásu, exotično, v jistém směru i na aristokratičnost; používá symbolismus a mytologické prvky.

S naturalismem má modernismus dva společné prvky. Prvním z nich je prvotní vzor ve Francii, i když je modernismus původním hispanoamerickým směrem, inspirace symbolismem, parnasismem a jeho myšlenkou „umění pro umění“ a secesí je nepřehlédnutelná.

---

³² GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. Str. 278

³³ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s.r.o, 2012. Str. 465

³⁴ GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. Str. 273

Druhým prvkem je dekadence, kterou ovšem každý ze směrů pojal úplně jinak. Modernistická dekadence spočívá v kráse bohémského života tzv. dandyů, volnosti nevázaného sexuálního života a užívání návykových látek. V naturalismu je přítomna dekadence oproštěná od krásy – jde o temné stránky užívání drog a alkoholu, sexuální promiskuity, pesimismus, pocit marnosti, beznaděje a prázdnoty – filozofové, kteří tento umělecký směr reprezentují, jsou například Friedrich Nietzsche či Arthur Schopenhauer (jehož myšlenky můžeme pozorovat v knize *Sin rumbo (Bez cíle)* Eugenia Cambacerese, o níž pojednám dále.)

Cedomil Goic datuje do roku 1882 vznik literární generace autorů, mezi které zařadil i Eugenia Cambacerese, kteří tvořili experimentální romány. Tato generace stojí na počátku éry naturalistické literatury, která v Hispánské Americe trvala tři generace až do první třetiny dvacátého století.³⁵

Ovšem je třeba si uvědomit, že literatura v hispanoamerických zemích nebyla vždy stejná jako v Evropě, někteří literární kritici dokonce považují hispanoamerický naturalismus za pouhou ozvěnu, pouhý stín evropského naturalismu. Tak jako existoval specifický typ Zolova naturalismu a „španělského“ naturalismu, můžeme pozorovat speciální typ „hispanoamerického“ naturalismu, který umožňoval psát o napětí ve společnosti; v oblasti kolem Río de la Plata (Argentina, Uruguay, Paraguay) bylo způsobené přílivem imigrantů, což nabourávalo původní kreolské hodnoty, a v Chile pnutím mezi tradičními a moderními kreoly. „Hispanoamerický naturalismus“ tedy nabízí románovou analýzu esteticko-etnicko-sociálních postojů, ve kterých proti sobě stojí staré kreolské principy s novými, buď imigrantskými, nebo moderních kreolů a positivistů.³⁶

Pokud podrobíme romány, které jsou považovány za naturalistické, bližší analýze, zjistíme, že většina obsahuje pouze některé znaky naturalismu (někdy i dosti diskutabilní). Ani díla Eugenia Cambacerese, který je považován za nejortodoxnějšího následovníka Émila Zoly, nejsou všechna striktně naturalistická. A přesto byla přítomnost naturalismu v Hispánské Americe velmi důležitá, což potvrzuje četnost jeho výskytu v tehdejších novinách, které psaly jak o hispanoamerických naturalistických autorech, tak o naturalistických autorech evropských,

---

³⁵ GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. Str. 278, 279

³⁶ POLLMANN, Leo. Naturalismo/Modernismo/Mundonovismo: Una época de transición entre siglo XIX y siglo XX. *Revista Chilena de Literatura*, abril 1994, No. 44, str. 8-10, [online] dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40356751>, [cit. 15.3.2021]

a ve kterých vycházely naturalistické romány na pokračování, jako např. *En la sangre* (*Jed v krvi*) Eugenia Cambacerese.³⁷

---

³⁷ VESGA, Iñaki Liaño. El naturalismo en la literatura argentina y su reflejo en la prensa de la época. *Revista del Centro de Letras Hispanoamericanas*, 1996, Vol. 3, Núm. 6-7-8 [online] Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/233061809.pdf>, [cit. 12.4.2021] Str. 440

3. Rozbor díla *Sub terra: cuentos mineros*

3.1 Chile a Baldomero Lillo

Pro správné pochopení obsahu románu *Sub terra* a míry jeho dopadu na chilskou společnost, je nutné zmínit velmi specifické podmínky chilské ekonomiky a sociálního uspořádání země.

Doc. Dr. Jiří Chalupa ve svém díle *Chile – stručná historie států* uvádí, že již v roce 1832 bylo v severní části Chile (Chañarcillo, provincie Copiapó) objeveno významné ložisko stříbra, okolo kterého vzniklo více než sto dolů. Kolem roku 1860 kulminovala „Hornická horečka“, když byla objevena obrovská naleziště ledku (ledek se po celém tehdejší světě hojně využíval jako neúčinnější hnojivo, proto se na dalších čtyřicet let stala těžba ledku základním pilířem tehdejší chilské ekonomiky), později byly na severu Chile nalezeny velmi bohaté měděné žíly. Tento objev ještě více posílil již tak silnou ekonomickou pozici severu země. Jih země reagoval otevřením uhelných dolů, které svou produkcí zásobovaly nejenom chilské spotřebitele, ale staly se i významným exportním artiklem, neboť ostatní hispanoamerické země trpěly a trpí velkým nedostatkem uhlí.

V relevantním období se tedy ocitáme v zemi, která je prakticky geograficky rozdělena na hornický sever a jih, střed země se stal jedinou obilnářskou velmocí na tichomořském pobřeží. Mezi těmito oblastmi panovaly obrovské sociální rozdíly: na venkově, kde vládly téměř středověké poměry (Darwin hovoří o feudalismu), bída, chudoba, nemoci, hlad, nulová kvalifikace, nulové investice, alkoholismus, analfabetismus, byl svrchovaným pánem nad půdou i disciplinovanými, neodbojnými peony a jejich bytím i nebytím výhradně latifundista. Ve městech se společnost podobala vyspělým evropským státům.

Práce v dolech přinášela slušnější obživu než na venkově, ale byla těžká, nebezpečná. Současně s industrializací a pracovními příležitostmi se dalo do pohybu obyvatelstvo z venkova, které se v touze po lepších podmínkách a platech přesouvalo do měst. Tak začaly vznikat dělnické chudinské čtvrti na předměstích, bez vody, s šířícími se nemocemi, vysokou úmrtností. Z těchto podmínek časem povstala potřeba kolektivní akce pro zlepšení životních podmínek obyvatel, zrodily se odborové svazy a levicové dělnické strany.

Zlatá léta chilského ledku přinesla časem i změny v sociální struktuře, vznikla nová vrstva pracujících a rovněž nová vrstva zámožných podnikatelů, tzv. *nuevos ricos* (zbohatlíci).

Mezi lety 1830 a 1860 probíhaly v Chile souběžně čtyři sociálně-ekonomické procesy. Jak jsem již zmínila, rozvíjelo se hornictví a vývoz obilí. Spolu s těmito procesy dále probíhala vnitřní kolonizace a příchod imigrantů z Evropy. Tyto procesy ve výsledku pomohly zemi

ve vývoji a v cestě k tomu stát se moderním státem, který by mohl konkurovat západoevropským zemím.

V důsledku těžby ledku země sice bohatla, vládní instituce se získanými prostředky ovšem nakládaly nerozumně. Děti namísto studia nadále manuálně pracovaly a 75% obyvatel bylo negramotných. Vláda se sice snažila o zřízení nového a efektivního vzdělávacího systému (zčásti proto, aby se zbavila všech vlivů bývalého kolonizátora, Španělska), ovšem kvůli špatnému hospodaření nezbyvaly na modernizaci školství finance. Velkým úspěchem bylo založení Chilské univerzity v Santiagu roku 1843, na které působil i autor Baldomero Lillo i jeho bratr, básník Samuel Lillo. Sem byli zváni vážení učenci a intelektuálové ze zahraničí, díky čemuž se univerzita stala centrem intelektuálního života v Chile.³⁸

Baldomero Lillo (1867–1923) se narodil ve městečku Lota, v jednom z nejdůležitějších hornických měst v zemi. Baldomerův otec se do Loty přistěhoval po návratu z Kalifornie, kde se bezúspěšně účastnil „zlaté horečky“. V Lotě pak získal práci v místní důlní společnosti, ve které pracoval jako mistr jedné z part horníků, a je možné, že proto jeho děti viděly doly zevnitř – pohled na podzemní galerie, které se táhly několik kilometrů pod Pacifickým oceánem, zanechaly v Baldomerovi hlubokou vzpomínku, která se jasně odráží v jeho povídkách.

Baldomero od malička trpěl dýchacími problémy, které ho omezovaly ve fyzických aktivitách a kvůli kterým nemohl pravidelně navštěvovat školu ani pracovat v dole. Nicméně si u důlní společnosti práci našel, a to v obchodě, když po otcově smrti v roce 1895 převzal zodpovědnost za svou rodinu a začal pracovat v Buen Retiru jako vedoucí hokynářství zřízeném pro horníky. Tato práce mu umožnila pozorovat a poznat chatrné životní podmínky, ve kterých horníci žili, a tyto zážitky promítl do svých povídek.

Po přesídlení do Santiaga, kde pracoval na Chilské univerzitě, publikoval povídky zprvu v časopisech (*Panthesis*, *Zig-zag*, *Pacífico Magazine*, *Las Últimas noticias*, *El Mercurio*), až následně je vydal v knižní podobě. Nejprve to byla sbírka povídek s názvem *Sub terra: Cuentos mineros* (*Pod zemí: hornické povídky*) v roce 1904³⁹, která uvedla do chilské literatury sociální problematiku a je považovaná za jednu z nejvýznamnějších povídkových sbírek v chilské literatuře.⁴⁰ O tři roky později vydal druhou sbírku povídek s názvem *Sub sole* (*Pod sluncem*) (o životě a práci rolníků; neměla takový úspěch jako jeho prvotina). Další

---

³⁸ CHALUPA, Jiří. *Chile – stručná historie států*. Praha: Libri, 2006. Str. 52-55, 70, 71

³⁹ MORALES, Berta López. *Apunte bibliográfico de Baldomero Lillo*. [online] Dostupné z: http://www.cervantesvirtual.com/portales/baldomero_lillo/autor_apunte/ [cit. 15.2.2021]

⁴⁰ HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha: Libri, 1996. Str 324

povídky byly vydány po jeho smrti ve dvou sbírkách, *Relatos populares (Lidové povídky)* (1942) a *El hallazgo y otros cuentos del mar (Nález a další povídky moře)* (1956).

Také započal práce na románu *La huelga (Stávká)*, který ovšem nedokončil. Tento román se měl zabývat událostí, která Baldomera velice zasáhla. 21.12 1907 proběhl masakr ve škole svaté Marie z Iquique, jímž byla krvavě potlačena stávka horníků, kteří těžili ledek. Dělníci byli zmasakrováni armádou, tento akt zanechal přes dva tisíce obětí. Když byl v roce 1909 Lillo vyslán do Copiapó, využil svou přítomnost zde, aby obešel ledkové doly a místo masakru, kde rozprávěl s přeživšími a sbíral materiál pro svůj román.

V roce 1912 však zemřela jeho manželka, a proto převzal péči o čtyři malé děti. Jeho plány tehdy ztroskotaly, ovšem nejen pro nedostatek času způsobený péčí o děti, ale i kvůli zhoršujícímu se zdraví, a také proto, že mu chyběla spontánnost při pojednávání tohoto tématu; prostředí ledkových dolů neznal tak dobře jako prostředí dolů uhelných.⁴¹

Baldomero Lillo se stal jedním z nejvýznamnějších národních chilských autorů. Jeho dílo upozornilo na nelehkou situaci horníků a jeho zásluhou se mohly začít iniciovat reformy v důlním průmyslu. Bohužel se autor těchto reforem nedožil. Zemřel 10.9.1923, v 56 letech podlehl tuberkulóze.⁴²

3.2 Analýza autorova stylu, rozbor povídkové sbírky *Sub terra*

Povídky Baldomera Lilla z hornického prostředí soustředěné do sbírky *Sub terra: cuentos mineros* dokumentují nepřijatelné podmínky, které obklopovaly autora v průběhu jeho dětství a během jeho práce v hokynářství, a zároveň kritizují socioekonomických praktiky, které, jak Lillo věřil, mohly být a měly by být změněny.

I když je Baldomero Lillo všeobecně označován za naturalistického spisovatele, který přijal estetiku Émila Zoly a aplikoval ji na chilskou skutečnost a jeho povídky jsou příkladem naturalistické literatury a sociální kritiky, dle některých novodobých kritik přesáhly rámec naturalismu a zahrnuly prvky modernismu.

Kombinací střídme prózy a jednoduchého, avšak podmanivého děje s poetickými popisy, román čtenáře pohltí, zavrtá se mu pod kůži, vtáhne ho do děje, do dolů mezi horníky,

---

⁴¹ MORALES, Berta López. *Apunte bibliográfico de Baldomero Lillo*. [online] Dostupné z: http://www.cervantesvirtual.com/portales/baldomero_lillo/autor_apunte/ [cit. 15.2.2021]

⁴² FRASER, Benjamin. Into the Chilean Mines: The Dialectics of Land and Work in Baldomero Lillo's Sub Terra. *A Contracorriente*, 2012 (Winter), Vol. 9, No. 2, str. 254, [online] Dostupné z: <https://acontracorriente.chass.ncsu.edu/index.php/acontracorriente/article/view/125/329> [cit. 12.3.2021]

do chudobných příbytků jejich rodin, a tím napomáhá čtenářům k hlubšímu pochopení tvrdosti životních podmínek a k respektu k lidské práci.⁴³

Například v povídce *El registro (Domovní prohlídka)* čtenář hluboce soucítí s hlavní hrdinkou a straní jí; je to stará babička, která se stará o svého jediného vnuka, který pracuje v dole. Jediné, na co si šetří, je dobré maté, na které má chuť. Chce si ho koupit v blízké vesnici, protože maté, které je k mání v důlní prodejně, není tak dobré. Nakupovat mimo prodejnu důlní společnosti bylo však zakázáno, neboť horníci a jejich rodinní příslušníci museli vše, co potřebovali, pořizovat jen v prodejnách provozovaných důlní společností, které důl patřil. Peníze, které si vydělali těžkou prací pro společnost, museli u ní i utratit, takže nákup mimo obchod důlní společnosti byl považován za její okrádání. Babička ráno vyrazila do vesnice, stěží došla tam a zpět, cestou předstírala, že sbírá chřastí, a když dorazila s maté a s troškou cukru domů, přišli prohledat její byt celníci s udavačem, který ji ve vesnici viděl. Už to vypadá, že celníci nic nenajdou, čtenář spolu s babičkou doufá, že vše dopadne dobře; bohužel maté najdou, zabaví a čtenář se obává, co s babičkou kontroloři udělají – z ostatních povídek víme, že tresty mohou být velmi tvrdé. Velmi se nám uleví, když babičku jen „pokárají“.

Zřejmě nejznámější autorovou povídkou je *La compuerta número 12 (Brána číslo 12)*. Ve čtenářích vzbuzuje silné emoce, ovšem kromě nich lze na této povídce demonstrovat naturalistické prvky, především determinismus a drsné detaily života horníků.

Malého osmiletého chlapce Pabla přivede jeho otec do dolu, aby mu dali práci. Rodina je početná a otcův plat nestačí na to, aby je všechny uživil. A jelikož je chlapcův otec horníkem, Pablo jím samozřejmě bude také:

- Pues debías tener lástima de sus pocos años y antes de enterrarlo aquí, enviarlo a la escuela por algún tiempo.

-Señor, ... somos seis en casa y uno solo el que trabaja. Pablo cumplió ya los ocho años y debe ganarse el pan que come, y, como hijo de minero, su oficio será el de sus mayores, que no tuvieron nunca otra escuela que la mina.⁴⁴

(«Měl bys tedy mít soucit s jeho mládím a než ho zde pohřbíš, poslat ho na nějaký čas do školy.»)

«Pane, ... je nás doma šest a jen jeden pracuje. Pablo už dosáhl osmi let a měl by si vydělat na chléb, který jí, a je to horníkův syn, jeho řemeslem bude to, co dělali jeho předci, kteří nikdy neměli jinou školu, než důl.»)

---

⁴³ FRASER, Benjamin. Into the Chilean Mines: The Dialectics of Land and Work in Baldomero Lillo's Sub Terra. *A Contracorriente*, 2012 (Winter), Vol. 9, No. 2, str. 249, 250, 262 [online] Dostupné z: <https://acontracorriente.chass.ncsu.edu/index.php/acontracorriente/article/view/125/329> [cit. 12.3.2021]

⁴⁴ Pokud není uvedeno jinak, jedná se o můj překlad

Pablo má nastoupit na místo, kde před ním pracoval jiný chlapec, kterého o den dříve rozdrtil sesuv kamení. U brány číslo 12, kam ho umístil mistr, má otevírat a zavírat vrata, kterými projíždí koně táhnoucí naložené vagóny uhlí. Na tuto pozici se umisťovaly děti, které ještě neměly dost síly na rubání rudy, ale už mohly pracovat.

... niño de diez años, acurrucado en un hueco de la muralla. ... mudo e inmóvil ... Sus ojos abierto, sin expresi3n estaban fijos obstinadamente hacia arriba, ... tal vez en la contemplaci3n de un panorama imaginario ... Encargado del manejo de esa puerta, pasaba las horas interminables de su encierro, sumergido en un ensimismamiento doloroso, abrumado por aquella lápida enorme que ahogó para siempre en 3l la inquietud ... de la infancia...⁴⁵

(... desetiletý chlapec, schoulený v dutině ve stěně. ... tichý, nehybný ... Jeho otevřené oči bez výrazu byly zatvrzele upřeny nahoru, uchvácené, možná v rozjímání o vymyšleném výhledu. ... Pověřený obsluhou těchto dveří strávil nekonečné hodiny svého uvěznění, bolestně zahloubán do svých myšlenek, zavalený obrovským náhrobkem, který v něm navždy zadusil neklid ... dětství...)

Když od něj otec odchází a zanechává Pabla v neznámém, tmavém prostředí dolu, kde má od této chvíle těžce pracovat o samotě, přepadne chlapce strach. Prosí otce, ať neodchází, drží se ho, až se ho otce málem zželi; ovšem když si vzpomene na ostatní děti doma, hladové a neoblečené, přiváže malého Pabla páskem k čepu, který je zaražený do skály: „Los pequeñuelos, respirando el aire emponzoñado de la mina, crecían raquíticos, débiles, paliduchos, pero había que resignarse, pues para eso habían nacido.”⁴⁶ („Ti maličci, dýchající jedovatý vzduch dolu, vyrůstali neduživí, zesláblí, zbledlí, ale bylo třeba rezignovat, protože pro to se narodili.”)

Determinismus je tedy v předurčení dětí stát se též horníky – kdyby nešly do dolu pracovat, rodina by neměla co jíst.

A zároveň sledujeme dekadenci, pesimismus. V dolech už všichni přestali doufat v lepší zítřky, rezignují na naději na lepší život, jsou odevzdáni svému osudu.

Protagonistou příběhu povídky *El pago (Výplata)* je Pedro María, horník, který také živí rodinu. Na konci týdne přijde po tvrdé, dlouhé směně domů, unavený, rozbolavělý. Od ženy se dozví, že nemají nic k večeři a že tedy musejí jít spát s prázdným žaludkem.

Druhý den si Pedro, stejně jako ostatní horníci, jde vyzvednout výplatu. Když ale na něj má přijít řada, jeho jméno nezazní. Stěžuje si a je mu řečeno: „-Tienes diez pesos de multa por cinco de fallas y se te han descontado doce carretillas que tenían tosca. Debes, por consiguiente,

---

⁴⁵ LILLO, Baldomero. *Sub terra*. Santiago de Chile: Editorial Nascimento, 1958. Str. 16-17

⁴⁶ Tamtéž, str. 20

tres pesos al despacho.”⁴⁷ („«Máš pokutu deset pes za pět chyb a odečetli ti dvanáct vozíků, které byly nekvalitní. Dlužíš tedy kanceláři tři pesa.»”)

Pedrova žena je nešťastná, neví, co budou dělat, protože jim peníze na příští týden už nevystačí a budou muset být o hladu. Pedro je v naprostém šoku, protože ví, co to bude znamenat – jeho děti budou chřádnout ještě více, on také, a když nebude jíst, nebude dost silný na to, aby vydělal příští týden dostatek peněz na umoření dluhu kanceláři a aby nasycil rodinu. I zde pak dochází na pesimismus a odevzdanost:

...la vida se le apareció en ese instante con caracteres tan odiosos, que si hubiera encontrado un remedio rápido de liberarse de ella lo habría adoptado sin vacilar. ... y en su cerebro vacío no había una idea, ni un pensamiento. Una inmensa laxitud entorpecía sus miembros y habiendo encontrado un lugar seco se tendió en el suelo.⁴⁸

(... v tomto okamžiku mu život připadal tak odporný, že kdyby býval našel nějaké rychlé řešení, jak se od něj osvobodit, bez váhání by ho využil. ...v jeho prázdném mozku nebyl ani jeden nápad, ani jedna myšlenka. Nesmírná ochablost otupila jeho končetiny a když našel suché místo, lehl si na zem.)

Depresivní náladu ještě podtrhuje déšť, který se celý den snáší na dělníky, kteří čekají na výplatu, a pak jsou často zklamaní z toho, co obdrží.

Dalším rezignovaným, životem a prací unaveným protagonistou je Diamante, kůň z povídky *Los inválidos (Invalidé)*, který už je moc starý na práci v dole. Když ho vyvedou z dolu na povrch:

La piel, que antes fue suave, lustrosa y negra como el azabache, había perdido su brillo acribillada por cicatrices sin cuento. Grandes grietas y heridas en supuración señalaban el sitio de los arreos de tiro,... las crines de la cola habían casi desaparecido arrancadas por el látigo cuya sangrienta huella se veía aún fresca en el hundido lomo.⁴⁹

(Jeho kůže, která dříve bývala hebká, lesklá a černá jako gagát, ztratila svůj lesk, proděravěná bezpočtem jizev. Velké praskliny a hnisající rány ukazovaly místo tažných postrojů, ... žíně z ohonu skoro zmizely, vytrhané bičem, jehož krvavá stopa byla na zničeném hřbetu ještě čerstvá.)

Na slunečním světle, na které není zvyklý, Diamante nevidí: „Su ceguera no disminuí y, sus pupilas, contraídas bajo sus párpados, sólo percibían aquella intensa llama roja que había

---

⁴⁷ LILLO, Baldomero. *Sub terra*. Santiago de Chile: Editorial Nascimento, 1958. Str. 57

⁴⁸ Tamtéž, str. 58

⁴⁹ Tamtéž, str. 7

substituido en su cerebro a la visión ya lejana de las sombras de la mina.”⁵⁰ („Jeho slepota nezeslabovala a jeho zornice, stažené pod jeho řasami, vnímaly pouze ten intenzivní červený plamen, který v jeho mozku nahradil již vzdálený pohled na stíny dolu.”) Proto, když ho vypustí na planinu, vysušenou horkem, při útěku před ovády zakopne. Jelikož je starý a zesláblý hladem a žízní, které neměl kde utišit, nemůže se zvednout a rezignuje na svůj život:

Aquellos feroces enemigos no le daban tregua y muy pronto tropezó en una ancha grieta y su cuerpo quedó como incrustado en la hendidura. Hizo algunos inútiles esfuerzos para levantarse y, convencido de su impotencia, estiró el cuello y se resignó con la pasividad de su carne atormentada.

Los tábanos, hartos de sangre, cesaron en sus ataques y, ... desaparecieron. ...

Algunas sombras deslizándose a raíz de suelo, empezaron a trazar círculos concéntricos en derredor del caído. ... una veintena de grandes aves negras, ... los buitres que, con alas abiertas e inmóviles, describían inmensas espirales que iban estrechando lentamente en torno del cuerpo exánime del caballo.⁵¹

(Tito zuřiví nepřátelé mu nedali odpočinku a velmi brzy klopýtnul o širokou puklinu a jeho tělo bylo do ní jakoby zaražené. Vynaložil marné úsilí na vstávání a, přesvědčen o své bezmocnosti, natáhl krk a rezignoval s pasivitou svého trýzněného těla.

Ovádi, nasycení krví, zastavili své útoky a ... zmizeli. ...

Několik stínů sklouzávalo k zemi, začalo kroužit v soustředěných kruzích kolem padlého. ... Dvacítka velkých černých ptáků, ... supi, kteří s otevřenými a nehybnými křídly opisovali obrovské spirály, které se pomalu zužovaly kolem bezvládného těla koně.)

Jeden z horníků, který sledoval, jak Diamanteho vypouštějí, trefně poznamenal: „- Pobre viejo, te echan porque ya no sirves! Lo mismo nos pasa a todos. Allí abajo no se hace distinción entre el hombre y la bestia. ... ¡Camaradas, este bruto es la imagen de nuestra vida! Como él, nuestro destino será, siempre, trabajar, padecer y morir.”⁵² („«Ty starý chudáku, vyhodí tě, protože už nejsi užitečný! Totéž se děje nám všem. Tam dole se nedělá rozdíl mezi člověkem a zvířetem. ... Soudruzi, toto zvíře je obrazem našeho života! Naším osudem bude, stejně jako jeho, vždy pracovat, trpět a zemřít.»”)

Tato citace je, dle mého názoru, všeříkající.

Když je deprese a pesimismus některých postav příliš intenzivní, rozhodnou se pro sebevraždu, jako například v povídce *Chiflón del Diablo (Ďáblův sesuv)*⁵³. Matka

⁵⁰ LILLO, Baldomero. *Sub terra*. Santiago de Chile: Editorial Nascimento, 1958. Str. 10

⁵¹ Tamtéž, str. 10-11

⁵² Tamtéž, str. 8

⁵³ Tento důl se nachází v Lotě, kde se Lillo narodil, a stále je možné ho navštívit.

<https://lotasorprendente.cl/chiflon/index.php/mina-chiflon-del-diablo/>

dvacetiletého dělníka, kterému přezdívali Měděná Hlava (Cabeza de Cobre), neunesse jeho smrt a skočí do propasti v dole.

V povídce *El grisú (Důlní plyn)* dělník Černý Vítr (Viento Negro) zase nevydrží nespravedlnost, s jakou s ním mistr a inženýr jednají, a způsobí výbuch důlního plynu, který zabije všech šest lidí v okolí.

V povídkách se setkáváme i s detailními popisy namáhavé práce:

... se halló delante de la veta, a la vista de la cual su dolor se convirtió de pronto en furiosa ira, y, empuñado el mango del pico, la atacó rabiosamente. ... Las cortantes aristas del carbón volaban con fuerza, hiriéndole el rostro, el cuello y el pecho desnudo. Hilos de sangre mezclábanse al copioso sudor que inundaba su cuerpo,...⁵⁴

(... Ocitl se před žílou, při pohledu na niž se jeho bolest náhle změnila v zuřivý hněv, a uchopiv rukojeť krumpáče, zuřivě na ni zaútočil. ... Ostré úlomky uhlí silně odlétaly a zraňovaly mu obličej, krk a holou hrud'. Pramínky krve se míchaly s hojným potem, který zaplavil jeho tělo, ...)

En aquella estrechísima ratonera el calor era insoportable. Pedro María sudaba a mares y de su cuerpo, desnudo hasta la cintura, brotaba un cálido vaho ... La escasa ventilación aumentaba sus fatigas, el aire cargado de impureza, pesado, asfixiante, le producía ahogos ... y la altura de la labor, unos noventa centímetros escasos, sólo le permitía posturas incómodas y forzadas que concluían por entumecer sus miembros, ocasionándole dolores y calambres intolerables.⁵⁵

(V té uzoučké myší díře bylo nesnesitelné teplo. Pedro María se silně potil a z jeho těla, nahého do pasu, tryskala teplá mlha ... Nedostatečná ventilace zvyšovala jeho vyčerpání, vzduch plný nečistot, těžký, dusivý, mu bránil v dýchání ... a výška práce, skrovných třicet centimetrů, mu umožňovala pouze nepohodlné a vynucené držení těla, které končilo ztuhnutím končetin, což mu působilo nesnesitelnou bolest a křeče.)

Un sudor copiosísimo empapaba su cuerpo y el espeso velo que se desprendía de la vena, mezclando con el aire que respiraba, se introducían en su garganta y pulmones, produciéndole accesos de tos que desgarraban su pecho, dejándole sin aliento. Pero, golpeaba sin cesar, encarnizándose contra aquel obstáculo que hubiera querido despedazar con sus uñas y sus dientes.⁵⁶

(Jeho tělo nasáklo velkým množstvím potu a silná clona, která se šířila z žíly, se mísila se vzduchem, který dýchal, vstoupila do jeho krku a plic a způsobovala záchvaty kašle, které mu

---

⁵⁴ LILLO, Baldomero. *Sub terra*. Santiago de Chile: Editorial Nascimento, 1958. Str. 21-22

⁵⁵ Tamtéž, str. 47-48

(„En aquella estrechísima ratonera el calor era insoportable. Pedro María sudaba a mares y de su cuerpo, desnudo hasta la cintura, brotaba un cálido vaho ... La escasa ventilación aumentaba sus fatigas, el aire cargado de impureza, pesado, asfixiante, le producía ahogos ... y la altura de la labor, unos noventa centímetros escasos, sólo le permitía posturas incómodas y forzadas que concluían por entumecer sus miembros, ocasionándole dolores y calambres intolerables.”)

⁵⁶ LILLO, Baldomero. *Sub terra*. Santiago de Chile: Editorial Nascimento, 1958. Str. 49

trhaly hrudník a nechávaly ho bez dechu. Avšak bez ustání úporně bušil proti překážce, kterou by chtěl roztrhnout nehty a zuby.)

Podobné popisy těžké práce a tvrdých životních podmínek nalézáme ve většině povídek. Nicméně ve sbírce jsou také texty, ve kterých charakteristické naturalistické prvky chybí (např. ve dříve zmíněné povídce *El registro*). Nicméně dokreslují panorama sbírky, nabízí jiný úhel pohledu na problematiku, a i když v nich naturalistické rysy nejsou zřejmé, lze, dle mého názoru, celou sbírku za naturalistickou považovat.

4. Rozbor děl *Sin rumbo* a *En la sangre*

4.1 Argentina a Eugenio Cambaceres

Z romantické literatury jsme v Argentině zvyklí na nekonečné pampy, které brázdí gaučové na koních, tu a tam potkají nějaký statek, jinak je všude pusto, prázdno.

Přestože byly pláne pampy téměř nekonečné, zájmy estancieros na sebe časem začaly narážet a statkáři začali hladovět po nové půdě. Pořádaly se vojenské výpravy proti indiánům a výsledkem byl zisk statisíců hektarů zemědělsky využitelné půdy. Nově získaná půda však musela mít uživatele.⁵⁷

Stát si chtěl vlastnictví půdy zachovat, a to zejména v pohraničních oblastech, proto v roce 1823 přistoupil k tzv. emfyteuzi: půdu nadále vlastnil stát a zájemcům ji dlouhodobě pronajímal. Tato politika však vedla k růstu spekulací s půdou, korupci, stát z vlastnictví půdy nevytěžil kýžený zisk a pouze bohatly spolky, které půdu pronajímaly. O vysokém společenském statusu nadále svědčilo vlastnictví půdy, takže bohatí latifundisté díky emfyteuzi rozšířili svá rodová panství a bohatli.⁵⁸

V polovině 19. století tak byl dovršen přesun moci do rukou nově zformované skupiny velkostatkářů, a to včetně moci politické (velkostatkáři představovali 60 % osob zasedajících v poslanecké sněmovně) a jen 1% půdy bylo vlastněno drobnými vlastníky. Propojením velkostatku a politiky vznikla dokonalá opora pro diktaturu Juana Manuela de Rosase.⁵⁹

Ten záhy opustil systém emfyteuze, čímž si uvolnil ruce pro přidělování půdy (byl štedrý i sám k sobě), půda se postupně stala odměnou, darem, pozorností i platidlem (pro věrné), její konfiskace se stala jedním z nejtvrdsších trestů; jejím prostřednictvím se efektivně udržovala moc.⁶⁰

Protože tedy základem společenského statusu bylo vlastnictví půdy, velkostatkáři měli pod kontrolou administrativu, místní vládu, parlament i milice. Společnost dosáhla absolutní polarizace, kdy na jedné straně stála malá, neuvěřitelně zámožná a mocná vrstva velkostatkářů a obchodníků a na druhé zbytek společnosti, přičemž střední vrstva prakticky neexistovala. Na venkově převládal téměř nevolnický systém mezi patronem a jeho klienty. Patron od nich vyžadoval loajalitu, poslušnost a práci. Peoni zas potřebovali stabilní možnost obživy a ochranu, zejména před nájezdy indiánů, a tak vznikly podmínky pro vztah takřka absolutní

---

⁵⁷ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s.r.o, 2012. Str. 122

⁵⁸ Tamtéž, str. 124

⁵⁹ Tamtéž, str. 130

⁶⁰ Tamtéž, str. 133

závislosti na pánu – ochránci, živiteli a soudci. Takto utvořený systém byl přenesen do politiky jako tzv. caudillismus – pyramida vztahů mezi patronem a jeho klienty, sám patron byl klientem vyššího patrona až pyramidu završil superpatron = ochránářská a tvrdě trestající ruka nad celým národem – diktátor.⁶¹

Druhým výrazným sociálním rysem Argentiny byla obrovská vlna přistěhovalců z Evropy.

První léta nezávislosti Argentiny poznamenaly specifické překážky: země měla bohaté zásoby nerostných surovin, ale téměř žádné doly. Měla nadbytek úrodné půdy, ale minimum pracovních sil. Měla rozvinutý obchod, ale málo komodit, s nimiž by se dalo obchodovat. Když pak Britové vytlačili z byznysu domácí obchodníky, nezbylo jim než se přeorientovat na nový způsob obživy, tj. obilnářství a zejména dobytkářství. Expanze zemědělství byla podporována vládou, čímž jsme na počátku tragédie indiánů (jak jsem již zmínila dříve). Noví estancieros se snažili zabezpečit klid a pořádek pro posílení vlastního postavení opřené o vlastnictví půdy a pro prosperitu, což s sebou neslo i potřebu čelit nájezdům indiánů, které znamenaly nebezpečí pro lidi i majetek.⁶²

Prudký rozvoj Argentiny v druhé polovině 19. století byl důsledkem tří činitelů: zahraničních investic, mezinárodního obchodu a přílivu imigrantů, který se stal sociálním a ekonomickým faktorem, významně ovlivňujícím další vývoj země. S rozvojem železnice došlo k zpřístupnění odlehlých částí pampy a kolonizaci nových území (stavění ohrad, kopání studen, sázení stromů, stavění větrných mlýnů), to s sebou přineslo množství pracovních příležitostí. Tato skutečnost se stala šancí na získání obživy pro přistěhovalce z vnitrozemí a z tradičních zemědělských oblastí Evropy: Němce, Švýcary, Poláky, Francouze a především Italy.⁶³

Imigrantům se dostalo od státu obrovské podpory, po příchodu získali např. ubytování a stravu, neplatili žádné poplatky a clo, doprava do práce byla zdarma. Časem se proto někteří vyhoupli až mezi společenskou smetánku. Protože však podpora byla příliš velkorysá, imigrace dosáhla obřích rozměrů. Stát se zalekl a upustil od podpory, rovněž časem ubylo možností získat půdu, dále se proto přistěhovalci uchytili spíše jako námezdní a zemědělství dělníci jako zárodek budoucího proletariátu.

---

⁶¹ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s.r.o, 2012. Str. 136

⁶² Tamtéž, str. 120-121

⁶³ Tamtéž, str. 150-151

Následkem imigrace docházelo k přelidnění měst, jehož negativním důsledkem bylo především šíření nemocí, zvýšenou úmrtnost, špatné hygienické podmínky.⁶⁴

Přistěhovalci přivezli nové zkušenosti, napomáhali zavádění nových technologií, pracovních postupů a poznatků do zemědělství, takže dokonce dosahovali mnohdy vyšších výnosů než estancieros. Protože ale půdu nevladnili, vznikla tak venkovská společnost bez kořenů, která se vyznačovala velkou sociální mobilitou. Paradoxně tak ztížený přístup k vlastnictví půdy vedl k tomu, že přistěhovalci zůstávali ve městech a v zemědělství bylo stále málo pracovních sil, navzdory zvětšující se ploše půdy, kterou bylo možné zemědělsky využít.⁶⁵

Oba tyto sociální jevy, velkostatkářství i imigrace, se snoubí v osobě autora Eugenia Cambacerese.

Eugenio Cambaceres (1843-1888) byl argentinským politikem, romanopiscem a jedním z nejvýznamnějších představitelů argentinské literatury a takzvané „generace 80“⁶⁶. Pocházel z velkostatkářské rodiny a jeho rodiče byli přistěhovalci.⁶⁷ Eugeniův otec byl francouzský chemik, který zdědil nemalou sumu peněz. Po roce 1833 se usadil v Argentině, peníze použil k získání půdy a časem se z něj stal mocný estanciero. Jeho matka byla Argentinka, ovšem její rodiče pocházeli z Anglie.

Eugenio se narodil v Buenos Aires. Díky finančnímu zázemí mohl vystudovat práva a pořádat intelektuální debaty pro své přátele z takzvané „generace 80“.

Intelektuálové z této skupiny tvořili svá díla, jak název skupiny napovídá, v osmdesátých letech 19. století. Sdíleli liberální ideje a zájem o literaturu, psali do novin a zaujímali posty v politice či diplomacii. Mezi nejznámější členy patří např. generál Lucio Victorio Mansilla, jeden z předních argentinských intelektuálů Eduardo Wilde či literární kritik a politik Martín García Mérou.⁶⁸

Od roku 1870 působil Cambaceres v politice. Roku 1872 se stal poslancem Ústavodárného shromáždění, kde způsobil skandál tím, že prezentoval svůj projekt odluky církve od státu. Roku 1876 z politiky odešel a začal se věnovat literatuře.

V roce 1880 začal přispívat do novin *Sud-América*. V roce 1881 publikoval knihu *Pot-Pourri: Silbidos de un vago* (*Pot-Pourri: Hvízdání lenocha*), která vyvolala další skandál⁶⁹.

---

⁶⁴ CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s.r.o, 2012. Str. 152-153

⁶⁵ Tamtéž, str. 143

⁶⁶ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 11

⁶⁷ HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha: Libri, 1996. Str. 145

⁶⁸ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 23

⁶⁹ GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. Str. 279, 280

Do argentinské literatury totiž tímto dílem přinesl naturalismus a svými drsnými romány, které psal buenosaireským hovorovým jazykem, velmi pohoršil konzervativní společnost, která ještě nebyla zvyklá na syrová, naturalistická díla.⁷⁰

Roku 1882 odjel do Francie, kde se seznámil s tanečnicí Luisou Bacichi, v roce 1883 se jim narodila dcera Rufina. V červenci 1884 se vrátil do Argentiny⁷¹, kde v roce 1885 publikoval román *Sin rumbo (Bez cíle)*, jež je považován za nejzdařilejší hispanoamerické naturalistické dílo postavené na literárních postupech definovaných Émilem Zolou, filozofických myšlenkách Arthura Schopenhauera a na vynikající psychoanalýze hlavní postavy.⁷²

V roce 1887 bylo vydáno jeho další dílo *En la sangre (Jed v krvi)* jako román na pokračování v již zmíněných novinách *Sud-América*; napsal ho pod pseudonymem Lorenzo Díaz.

O rok později Cambaceres zemřel v Paříži na tuberkulózu.

Jeho románová tvorba čítá celkem čtyři knihy: *Pot-Pourri* (1881), *Música sentimental (Sentimentální hudba)* (1884), *Sin rumbo (Bez cíle)* (1885) a *En la sangre (Jed v krvi)* (1887). Dále se dochovala jeho korespondence, ve které mimo jiné objasňuje svou koncepci naturalismu.⁷³

4.2 Analýza autorova stylu

Před příchodem naturalismu byl v Argentině velmi populární romantismus, kostumbrismus, tzv. „novela de tesis“ (román, který ztvárňuje určitou ideologii) a především pro Argentinu a Uruguay velmi typická „literatura gauchesca“ (gaučovská literatura) - literární směr pocházející z Hispánské Ameriky, především z oblasti řeky Río de la Plata, který popisuje životy gaučů na liduprázdných pampách či na jihoamerickém venkově. Po příchodu realismu a naturalismu byly tyto směry stále populární, a navíc se na literární scéně objevuje modernismus, který rychle získává velkou oblibu. Vzhledem k tomu, že na jednom území v jedné chvíli vedle sebe existovalo více literárních směrů a ani jeden z nich zásadně nedominoval nad ostatními, lze často pozorovat mísení těchto tendencí a stylů, a to i v dílech Eugenia Cambacerese.

---

⁷⁰ HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha: Libri, 1996. Str. 146

⁷¹ GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. Str. 279, 280

⁷² HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha: Libri, 1996. Str. 146

⁷³ GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. Str. 280

Když do Argentiny dorazila naturalistická díla Émila Zoly, rozvířila jejich estetika v Buenos Aires silné vášně a postavila proti sobě na jedné straně katolíky s konzervativci, na straně druhé liberály a progresisty. Nicméně ani ve skupině spisovatelů „generace 80“ nevládla jednota v názoru na naturalistickou literaturu.⁷⁴

V prvním románu Eugenia Cambacerese, *Pot-Pourri*, který byl prvním autorovým pokusem o naturalistický styl, protagonista Fabio, jenž je zároveň vypravěčem, zpočátku svého vyprávění říká: „Žiji z mých rent a nemám nic na práci. ... Nechci, ani nemůžu, dělat nic seriózního. Žiji, abych žil, nebo lépe: přežívám.“⁷⁵ Těchto slov začali ihned jihoameričtí literární kritici hojně využívat jako definici období osmdesátých let 19. století.⁷⁶

Jak už jsem zmínila, hispanoamerický naturalismus se lišil od francouzského, což je logické, vzhledem k tomu, že ani argentinská a francouzská společnost nejsou totožné. Společným tématem bylo bohatnutí buržoazie díky odvážnému investování. Ovšem jiná socioekonomická východiska byla vlastní pouze této jihoamerické zemi – šlo například o příliv evropských imigrantů či o systém venkovského života (oba tyto faktory jsou popsány v předchozí podkapitole). Naturalismus i přesto zapustil v Argentině kořeny, byl podobný francouzské předloze, ovšem uzpůsobený domácí situaci a potřebám.

Argentinský naturalismus tolik neřeší nespravedlnosti páchané buržoazní společností na nižších společenských vrstvách, jak to bylo u francouzského naturalismu, nýbrž se soustředí na kritiku těch sociálních skupin, které považuje za škodlivé pro další vývoj země. Často byli za takto „škodlivé“ považováni evropští imigranti, kteří přivezli do země nové neřesti a eliminovali kulturní identitu Argentiny, o kterou tak dlouho a tvrdě Argentinci bojovali.⁷⁷

Nejnámější spisovatelé „generace 80“ se proti xenofobii postavili, ovšem někteří z nich, včetně Cambacerese, postupem času změnili názor.⁷⁸

---

⁷⁴ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 43

⁷⁵ CAMBACERES, Eugenio. *Pot-Pourri*. [online] Dostupné z: http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/pot-pourri-silbidos-de-un-vago/html/fd8d96b9-7019-47c9-b29a-ec52e10270c7_2.html#I_0 [cit. 22.7.2021] („Vivo de mis rentas y nada tengo que hacer. ... No quiero ni puedo hacer nada serio. ... Vivo por vivir, o mejor: vegeto.”)

⁷⁶ GNUTZMANN BORRIS, Rita. Eugenio Cambaceres: el perfeccionamiento de un escritor. *Philologia Hispalensis*, Vol. V., leden 1990, str. 318, [online] dostupné z: <https://revistascientificas.us.es/index.php/PH/article/view/2115/1988> [cit. 15.2.2021]

⁷⁷ MORALES, Carlos Javier. Tendencias modernistas en el naturalismo argentino. *Revista Chilena de Literatura*, duben 1998, Núm. 52, str. 32, 33, [online] dostupné z: https://www.jstor.org/stable/40356908?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 21.7.2021]

⁷⁸ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 45

4.2.1 Rozbor románu *Sin rumbo*

Eugenio Cambaceres byl nejspíše nejvěrnějším Zolovým následovníkem v Hispánské Americe, přesto nebyl jeho naturalismus zcela kanonický. Nejbliže k „dokonalosti“ má jeho román *Sin rumbo* (*Bez cíle*), který je autorovým nejúspěšnějším dílem.

Do dnešních dní na poli literární kritiky probíhá diskuze, zda se román řadí k naturalistické či modernistické literatuře, přičemž jasný závěr dosud nezazněl.⁷⁹ Dle mého názoru by se mělo dílo řadit k naturalismu, vzhledem k úmyslu autora psát naturalistické romány a jeho nepopíratelné inspiraci v Zolových dílech.

V díle shledávám stěžejní rysy naturalistické, podle nich, podle mého mínění, je třeba román řadit mezi díla naturalistická.

První charakteristický rys naturalismu se nachází již v původním názvu díla. Pod nadpisem knihy *Sin rumbo* bylo uvedeno označení (podnadpis) *Estudio* (*Studie*). To čtenářům již od začátku dává na vědomí, že nepůjde o běžný román, ale o odbornou práci, jejímž cílem bude zřejmě dokazovat nějakou hypotézu. To přímo souhlasí se Zolovou metodou popsanou v *Experimentálním románu*. Je tedy patrné, že se autor kloní k zolovské naturalistické literatuře, která se snažila o skloubení pozorování a experimentu, aby se mohla ponořit do problémů konkrétní – argentinské – reality.

Autor v tomto románu poprvé využil pro co nejobjektivnější vyložení děje extradiegetického a heterodiegetického vypravěče⁸⁰, díky kterému je „studie“ prezentována nezaujatě, objektivně a realisticky.⁸¹ Tato neosobnost a vševidoucnost vypravěče je pro naturalismus velmi typická; kdyby byl vypravěč subjektivní a neměl by o všem přehled (byl by např. postavou v příběhu), byla by narušena empirická objektivita a román by nemohl být považován za vědeckou práci.

Vypravěč čtenáři předkládá příběh Andrése, syna velkostatkáře, který po svých rodičích zdědil nemalý majetek. Nechává život protékat mezi prsty, žije v neustálé prázdnotě, nudě a depresích, bez cíle, jak napovídá název knihy. Protagonista je typickým antihrdinou. Nemá žádné pozitivní vlastnosti, je bezcitný, krutý, egoistický, všechny kolem sebe využívá. V životě ho nic nenaplnuje, je prázdný, a tuto prázdnotu se snaží naplnit pouze sexuálním rozptýlením.

---

⁷⁹ ZOILA, Clark. Rasgos naturalistas y modernistas en *Sin rumbo* (1885) de Eugenio Cambaceres. *Hispanófila*, září 2008, Núm. 154, str. 47, [online] dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/43808545?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 12.2.2021]

⁸⁰ Děj je vyprávěn neosobně, v er-formě. Vypravěč je omniscientní, není součástí děje.

⁸¹ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 77

V takových chvílích se z Andrése stává bestie. Kompletně ho ovládnou neracionální, pudové instinkty. Sex je pro něj jen fyziologickou potřebou, nevnímá ho jako hlubší spojení s partnerkou. Na rozdíl od Andrése však jeho partnerky po aktu cítí hlubší city.⁸²

V první části příběhu jsme s protagonistou na jeho velkostatku na venkově, kde si svou zábavu začne erotický „románek“ s Donatou, dcerou indiánského nádeníka. Donata následně otěhotní a Andrése přestane zajímat. Přesouváme se do prostředí velkoměsta, do Buenos Aires, kam protagonista odjede trávit zimu. Tam vznikne milostný poměr s operní zpěvačkou Mariettou Amorini, která je vdaná. Jejich vztah netrvá dlouho, Andrés se opět začne nudit a Amorini ho rozčiluje. Rozhodne se proto vrátit zpět na statek, kde ovšem zjistí, že Donata zemřela během porodu jejich dcery Andrey. Ve druhé části jsme opět s protagonistou na venkovském velkostatku. Narozením dcery se pro Andrése vše změní. Vše zasvětil péči o ni – nalezne smysl, cíl svého života. Holčička nicméně umírá, udusí se v důsledku infekce dýchacích cest (v knize není nemoc jasně definována; je naznačeno, že by mohlo jít o krup⁸³ či záškrť). Po smrti dcery pro protagonistu život ztrácí význam, a proto páchá sebevraždu.

Druhým charakteristickým rysem naturalismu, který lze na ději románu demonstrovat, je pozitivistické pojetí textu. Jak jsem již zmínila, v původním názvu figurovalo slovo „studie“, a tezí, kterou tímto románem chtěl autor zkoumat, se stala myšlenka filozofa Arthura Schopenhauera,⁸⁴ jehož dekadentní pesimistická filozofie je znakem naturalismu sama o sobě: „... cerraba los ojos sobre estas palabras de Schopenhauer, su maestro predilecto: «el fastidio de la noción del tiempo, la distracción la quita; luego, si la vida es tanto más feliz cuanto menos se la siente, lo mejor sería verse uno libre de ella.»”⁸⁵ („...zavřel oči nad těmito slovy Schopenhauera, svého oblíbeného učitele: «odpor k ponětí o čase je odstraňován rozptýlením; dále, je-li život tím šťastnějším, čím méně ho člověk cítí, bylo by nejlepší se ho zbavit.»”).

O potvrzení první části této teze se Andrés snaží svými milostnými dobrodružstvími, ovšem pokaždé mu „zábava“ vydrží jen chvíli. Až jeho dcera mu poskytne dostatečné rozptýlení. Druhou část teze naplní na konci knihy, když se rozhodne sprovodit se ze světa.

Třetím pozitivistickým rysem je exaktnost, s jakou je popisována nemoc Andrey, Andrésovy dcery. Cambaceres se snažil podepřít své vyprávění lékařskou dokumentací a využil pro to dílo *Leçons Cliniques Sur les Maladies de l'Enfance Faites À l'Hôpital Sainte-*

---

⁸² GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z: <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

⁸³ laryngotracheobronchitida

⁸⁴ ZOILA, Clark. Rasgos naturalistas y modernistas en *Sin rumbo* (1885) de Eugenio Cambaceres. *Hispanófila*, září 2008, Núm. 154, str. 51, [online] dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/43808545?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 12.2.2021]

⁸⁵ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 140

Eugénie francouzského lékaře Eugéna Bouchuta, které vyšlo v Paříži roku 1858. V něm lékař obohatil dosavadní stav vědomostí o léčbě záškrtu, poznatky byly použity v Cambaceresově románu pro vyložení průběhu nemoci:⁸⁶ „Corrió a su cuarto, abrió la biblioteca, sacó un libro de medicina: Bouchut, *maladies des enfants*, recorrió el índice, buscó el artículo: Crup, y ávidamente empezó a leer.”⁸⁷ („Běžel do svého pokoje, otevřel knihovnu, vytáhl lékařskou knihu: Bouchut, *maladies des enfants*, zběžně prošel rejstřík, našel článek: Krup, a dychtivě začal číst.”)

Respiraba difícil, fatigosamente, como si el aire pasara al través de un velo por su garganta. La atacaban bruscos de tos dura y seca que parecía desgarrarle el pecho.⁸⁸

(Dýchala těžce, unaveně, jako by jí vzduch procházel do krku přes závoj. Přepadl jí náhlý krutý suchý kašel, který vypadal, že jí rozerve hrudník.)

...

No obstante la energía desplegada, el aire penetraba de una manera pesada, lenta. Se producía a su paso un silbido prolongado y ronco, lastimoso de oír, algo como un extremo llamado a la vida que escapaba, mientras en las convulsiones de la tos, de una tos catarral, sin timbre, sofocante, la criatura desesperadamente se agitaba.⁸⁹

(Navzdory vynaložené energii vzduch pronikal těžce a pomalu. Na jeho cestě se tvořilo protáhlé a chraplavé hvízdání, které bylo žalostné poslouchat, něco jako extrémní volání života, který unikal, zatímco v křečích kašle, katarálního kašle, tichého, dusivého, se děťátko zoufale chvělo.)

...

Así que Andrés hubo hecho lo que el médico le decía, manteniendo éste abierta la boca de la niñita y apretándole la lengua con el índice de la mano izquierda, empezó con la derecha a revolverle un pincel en la garganta.

Varias veces lo metió dentro de uno de los frascos, repitió otras tantas la operación, agachado, ..., con pulso sereno y fijo, sin lástima, brutal, cruelmente.

Un líquido hediondo y viscoso, una bocanada de flemas sanguinolentas, salió al fin de la boca de Andrea en una arcada.⁹⁰

(Andrés tedy udělal, jak mu řekl lékař, držel dívce otevřená ústa a stiskl jí jazyk ukazováčkem levé ruky, pravou jí začal otáčet štětcem v krku.

---

⁸⁶ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 81

⁸⁷ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 285

⁸⁸ Tamtéž, str. 279

⁸⁹ Tamtéž, str. 284

⁹⁰ Tamtéž, str. 288

Několikrát jej vložil do jedné z lahviček a operaci opakoval několikrát, příkrčený, ..., s klidným a stálým pulzem, bez lítosti, brutálně, krutě.

Z Andreiných úst v návalu vyšla špinavá a viskózní kapalina, hlt krvavého hlenu.)

...

Abiertos los labios de la herida y por entre los tejidos blancos de los tendones que se descubrían en el fondo, iba el médico a seguir cortando, cuando una conmoción violenta de la criatura, algo una postrera tentativa de su naturaleza en busca de aire, toda entera la sacudió.⁹¹

(S otevřenými rty zraněné a mezi bílými tkáněmi šlach, které se ukazovaly v pozadí, doktor pokračoval v řezání, když prudký otřes děťátka, jakoby poslední pokus její přirozenosti v hledání vzduchu, jí celou zmítal.)

...

Debatiéndose en las convulsiones de la asfíxia, la niña se moría...⁹²

(Holčička zemřela zmítající se v křečích zadušení...)

Čtvrtým rysem je výskyt dvou rysů darwinismu – determinismu a přirozeného výběru.

Determinismus sociální, a vlastně i genetický, je znatelný již na počátku románu, ve scéně o stříhání ovcí. Andrés je jediným kreolem na svém velkostatku, všichni nádeníci jsou indiáni. Je blondatý, modrooký, bydlí v nádherném domě („Sobre la cumbre de un médano en forma de caballo corcovado, se alzaba el edificio. Un pabellón Luis XIII⁹³, sencillo, severo, puro.”⁹⁴ („Na vrcholu písečného přesypu ve tvaru shrbeného koně se tyčila budova. Pavilon ve stylu Ludvíka XIII, jednoduchý, strohý, čistý.”)), tím vším je automaticky předurčen být všemocným. Má nad všemi převahu svou rasou, vzhledem i majetkem a podle toho se i chová. Zneužití Donaty dokládá onu nadřazenost, která nevychází z úchyvky či nemoci, ale z přesvědčení, že je oprávněn mít to, co chce. Genetickému determinismu je učiněno zadost tím, že rasu získal přirozeně po rodičích.⁹⁵

Přirozený výběr, který vychází z Darwinovy evoluční teorie, vidíme u Andrése jasně, když se začne chovat jako zvíře při svém styku s Donatou, a později i s Amorini. Rozdíl mezi oběma ženami je ten, že Donatu si Andrés podrobil svým postavením a ona se mu odevzdala.⁹⁶

---

⁹¹ Tamtéž, str 294

⁹² Tamtéž, str. 295

⁹³ Architektonický styl (pojmenovaný podle krále Ludvíka XIII), který se prosadil ve Francii v první pol. 18. století. Charakteristická je pro něj architektonická střídmost, kterou styl přejal z klasicismu renesanční Itálie.

⁹⁴ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 133

⁹⁵ ZOILA, Clark. Rasgos naturalistas y modernistas en *Sin rumbo* (1885) de Eugenio Cambaceres. *Hispanófila*, září 2008, Núm. 154, str. 50-51 [online] dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/43808545?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 12.2.2021]

⁹⁶ GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z: <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

Después, fuera de sí, sin poder dominarse ya, en el brutal arrebató de la bestia que está en todo hombre, corrió y se arrojó sobre Donata:

-¡Don Andrés, que hace por Dios! -dijo esta asustada, fula, pudiendo apenas pararse.

A brazo partido la había agarrado de la cintura. Luego, alzándola en peso como quien alza una paja, largo a largo la dejó caer sobre la cama.

La tocaba, la apretaba, la estrujaba, la deshacía a caricias, le cubría de besos locos la boca, el seno, las piernas.

Ella, pasmada, absorta, sin atinar siquiera a defenderse, ... como una masa inerte se entregaba.⁹⁷

(S velkou námahou ji chytil za pas. Potom ji zvedal ze země, jako někdo, kdo zvedá stéblo, nechal ji pomalu klesnout na postel.

Dotýkal se jí, svíral ji, mačkal ji, svlékal ji a laskal, šílenými polibky jí pokryl ústa, prsa, nohy.

Ona, ohromená, pohlčená, aniž by byla schopna se ubránit... odevzdala se jako bezvládná hmota.)

kdežto Amorini si sexuální styk užívala.⁹⁸

Andrés continuó besándola. Le besaba la cara, las orejas, la nuca, le chupaba los labios con pasión, mientras poco a poco, sobrecitándose él también, en el apuro de sus dedos torpes de hombre, groseramente le desprendía el vestido, hacía saltar los broches rotos del corsé.

...

Él seguía despojándola del estorbo de sus ropas. Ella ahora le ayudaba. Enardecida, inflamada, febriciente, arrojaba lejos al suelo la bata, la pollera, el corsé, se bajaba las enaguas.

Era un fuego.

...

-Más... -murmuraba agitada, palpitante, como palpitan las hojas sacudidas por el viento-, más... -repetía con voz trémula y ahogada-, te amo, te adoro... más... -ávida, sedienta, insaciable aun en los espasmos supremos del amor.⁹⁹

(Andrés ji dál líbal. Líbal její tvář, uši, šiji, vášnivě jí sál rty, zatímco kousek po kousku, také příliš vzrušený, jí, s obtížemi svých neohrabaných mužských prstů, sprostě rozepnul šaty tak, že létaly kolem rozbité háčky korzetu.

...

---

⁹⁷ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 146

⁹⁸ GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z: <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

⁹⁹ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 202-203

Stále ji zbavoval břemene šatů. Teď mu pomáhala. Rozvášněná, rozohněná, horečnatá, odhodila daleko na zem zástěru, sukni, korzet a stáhla si spodničku.

Byl to oheň.

„«Více ...» zamumlala rozrušená, chvějící se tak, jak se chvějí listy zmítající se ve větru, «více ...» opakovala rozechvělým a zadušeným hlasem, «miluji tě, zbožňuji tě ... více ...» dychtivá, žízňivá, neukojitelná ani v největších křečích lásky.)

Donata ví, že Andrésovo chování, je špatné, ale stejně ve „vztahu“ pokračuje (na jednu stranu, protože musí, neboť Andrés je velký pán, zaměstnavatel jejího tatínka, ale na druhou s ním čeká dítě, chtěla by s ním odjet na zimu do Buenos Aires). Amorini je vdaná, a přestože ví, že podvádět svého manžela je amorální, nemůže si pomoci a chce od Andrése víc. Dokonce i ve jménech žen je skrytá symbolika. Jméno Donata lze odvodit od sloves dar (dát) a donar (darovat) – ta, která se muži dává. Ve jméně Marietty Amorini, která je v knize převážně jmenovaná jen příjmením, spatřujeme paralelu se slovem amor (láska), tedy ta, jenž miluje, a Amorini často používá slova: milovat, zbožňovat...¹⁰⁰

Autor naznačuje, že pravá láska mezi mužem a ženou není možná, Andrés se bojí závazku, manželství. Souzní s názory Schopenhauera, jenž obhajuje polygamií a tvrdí, že: „...uzavřít sňatek znamená snížit svá práva na polovinu a zdvojnásobit povinnosti.“¹⁰¹ V tomto bodě se Cambaceres blíží modernistům, kteří také ženu viděli jen jako estetický „doplněk“, žena měla být krásná, povolná, a ideálně se neměla nijak vyjadřovat, být pouze pěknou květinou v zahradě, která je dobrá pouze jako mladá a pěkná.

Protagonista pocítí lásku pouze k jedné ženě, a to lásku otcovskou ke svojí dceři. Díky ní vytěšňuje z mysli myšlenky na sebevraždu, které ho pronásledují po celé dílo.¹⁰² Proto v druhé části knihy, po narození dcery, začne čtenář s postavou Andrése sympatizovat. Andrés projevuje pozitivní emoce, o dceru se zajímá, v nemoci se o ní stará a strachuje se o ní. V tomto okamžiku s ním čtenář souzní; v boji o dceřin život se Andrés stává hrdinou.

Avšak když pak Andrea zemře, netruchlí Andrés spíš sám nad sebou, nad svým neštěstím, než nad smrtí dcery?¹⁰³

Na krátkém životě, který jeho dcera Andrea prožije, můžeme pozorovat genetický determinismus, další ze znaků naturalismu. Andrea po otci nezdělala pouze jméno (Andrea

---

¹⁰⁰ GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z: <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

¹⁰¹ SCHOPENHAUER, Artur. *Studies in Pessimism, On Human Nature, and Religion: a Dialogue, etc.* Překl. SAUNDERS, Thomas Bailey. Neeland Media LLC. Kindle Edition, 2009. Str. 89 („...to marry means to halve one's rights and double one's duties.“)

¹⁰² GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z: <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

¹⁰³ Tamtéž

je ženská varianta jména Andrés), ale také po otci zdělila náladovost a potřebu vždy prosadit svou vůli.¹⁰⁴

Ani dekadentní prvky nechybí.

Naturalistické popisy Andreiny nemoci, jejích operací i Andrésových sexuálních styků se všemi detaily bylo možné pozorovat u výše citovaných částí knihy. Dovolím si však pro doplnění vložit ještě jednu citaci, z konce knihy, kdy Andrés spáchá sebevraždu.

Imperturbable, siguió andando, llegó hasta descolgar de la pared un cuchillo de caza, ...

Volvió, se sentó, se desprendió la ropa, ... y tranquilamente, reflexivamente, sin fluctuar, sin pestañear, se abrió la barriga ...

...

-Vida perra, puta... -rugió Andrés-, ¡yo te he de arrancar de cuajo!...

Y reconociéndose las tripas y envolviéndose las en torno de las manos, violentamente, ... pegó un tirón.

Un chorro de sangre y de excrementos saltó, le ensució la cara, la ropa, fue a salpicar sobre la cama el cadáver de su hija, mientras él, boqueando, rodaba por el suelo...¹⁰⁵

(Vyrovnaný kráčel dál, dokonce sundal ze zdi lovecký nůž...

Vrátil se, posadil se, svlékl se, ... a klidně, uvážlivě, bez váhání, bez mrknutí, si otevřel břicho ...

«Zkurvenej živote, kurva...» zařval Andrés, «musím tě vyrvat z kořenů!...»

Zvedl vnitřnosti a omotal si je kolem rukou, prudce, ... škubnul.

Vyprsknul proud krve a exkrementů, zašpinil mu tvář, oblečení, vystříknul na postel na mrtvolu jeho dcery, zatímco se on, lapající po dechu, převalil na podlahu ...)

Pesimismus a dekadentní myšlenky na sebevraždu protagonistu provázely celým dílem:

Entregado Andrés a su negro pesimismo, ..., abismado el espíritu en el glacial y terrible «nada» ...

Insensible y como muerto, encerrado dentro de las paredes mudas de su casa, días enteros se pasaba sin querer hablar ni ver a nadie, arrebatado en la corriente destructora de su siglo, pensando en él, en los otros, en la miseria de vivir, ...¹⁰⁶

(Andrés se oddal svému černému pesimismu, ..., ducha pohrouženého do ledového a strašného „ničeho“ ...

¹⁰⁴ GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z: <http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

¹⁰⁵ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 297

¹⁰⁶ Tamtéž, str. 148

Necitlivý a jako mrtvý, zamčený mezi němými zdmi svého domu, trávil celé dny, aniž by s někým chtěl mluvit nebo někoho vidět, chycen v ničivém proudu svého století, myslel na sebe, na ostatní, na bídu života, ...)

...

Desalentado, rendido, postrado, andaba al azar, sin rumbo, en la noche negra y helada de su vida...

Pero, entonces, ¿por qué andar, por qué vivir?

Y la idea del suicidio, como una puerta que se abre de pronto entre tinieblas atrayente, tentadora, por primera vez cruzó su mente enferma.

Matarse...

Sí, era una solución, una salida, un medio seguro y fácil de acabar...¹⁰⁷

(Sklíčený, odevzdaný, vyčerpaný, náhodně kráčel, bezcílně, v černé a mrazivé noci svého života ...)

Ale proč tedy chodit, proč žít?

A myšlenka na sebevraždu, jako dveře, které se náhle otevrou uprostřed přitažlivé, lákavé temnoty, mu poprvé protla nemocnou mysl.

Zabít se ...

Ano, bylo to řešení, cesta ven, bezpečný a snadný způsob konce ...)

...

Había momentos en que tentaciones brutales lo acometían: estrujarla, estropearla, insultarla, matarla y matarse él...

¿Qué ganaba con vivir, para qué servía?¹⁰⁸

(Byly chvíle, kdy ho přepadlo brutální pokušení: zmáčknout ji, zničit ji, urazit ji, zabít ji a zabít sebe...)

Co získal životem, k čemu to bylo?)

Jak je již výše uvedeno, ani Cambaceresovo nejlepší dílo nebylo stoprocentně naturalistické, lze v něm nalézt znaky ostatních literárních směrů, které se v druhé polovině 19. století těšily v Argentině oblibě.

Pozitivisté osmdesátých let se často zabývali rozdílem mezi barbarstvím „zastaralého“ venkova a civilizací rozvíjejících se měst. I v gaučovské literatuře je často zpracovávané toto téma, avšak autoři závěrem konstatují, že města vlastně nereprezentují civilizaci, ale krutost a hrubost, zatímco venkov je o mnoho laskavější a tím „civilizovanější“.

---

¹⁰⁷ CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. Str. 205-206

¹⁰⁸ Tamtéž, str. 222-223

I v tomto díle protagonista zjišťuje, že je mu život ve městě nepříjemný a dává přednost životu na venkově, kde nachází naději na pěknou budoucnost se svou dcerou. Název knihy *Sin rumbo (Bez cíle)* odráží a kritizuje i argentinskou společnost v období transformace a modernizace, společnosti, která nevěděla, kam směřuje. Příčinou byl velký zmatek způsobený progresivními opatřeními, která Argentina zavedla na konci devatenáctého století, zejména imigrační politika či zavedení anglosaského kapitalismu do ekonomiky. Toto pozorování, společně s tématem civilizace a barbarství v podání pozitivistických autorů i autorů gaučovské literatury společně tvoří fúzi dvou literárních směrů, která nebyla, jak jsem již zmínila, ničím neobvyklá v této době v literatuře Hispánské Ameriky.¹⁰⁹

Dalším literárním směrem, který se spojil s naturalismem, byl kostumbrismus.¹¹⁰ V knize jsme svědky např. stříhání ovcí či značkování dobytka. Čtenářům je přiblížena činnost typická pro argentinský venkov, což je znak kostumbrismu, s naturalistickými dekadentními detaily, např. se zvukem, jaký dělá rozžhavené železo na kůži telat, jak při tom zvířata skučí, či jak byla pořezaná kůže ovcí po stříhání.

4.2.2 Rozbor románu *En la sangre*

En la sangre (Jed v krvi), druhý Cambaceresův román, kterému bych se v této práci ráda věnovala, již bohužel nedosahuje stejných kvalit jako román *Sin rumbo (Bez cíle)*. Cambaceres se v tomto díle nechává strhnout všeobecnou xenofobií, která vládla v argentinské společnosti kvůli velkému přílivu imigrantů z Evropy. Tentokrát se zaměřil především na genetický a sociální determinismus, který demonstruje na Genarovi, synovi italských imigrantů. Ti tvořili nejsilnější minoritní národnostní skupinu v Argentině.

Italský vliv na argentinskou kulturu byl tak silný, že dokázal i změnit jazyk. Smísením španělštiny a italštiny vzniklo tzv. cocoliche, které se objevovalo ve velkých městech, především v Buenos Aires, kam se italští imigranti a jejich potomci stahovali. Vzhledem k tomu, že často neměli potřebné prostředky k životu, hledali si co nejlevnější bydlení, které jim skýtaly tzv. conventillos: činžovní domy, ve kterých byly pronajímány jednopokojové byty často pro celé rodiny. Prostory conventillos a lidé, kteří v nich žili, byli inspirací pro různá

---

¹⁰⁹ ZOILA, Clark. Rasgos naturalistas y modernistas en *Sin rumbo* (1885) de Eugenio Cambaceres. *Hispanófila*, září 2008, Núm. 154, str. 48-49, [online] dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/43808545?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 12.2.2021]

¹¹⁰ GNUTZMANN BORRIS, Rita. Eugenio Cambaceres: el perfeccionamiento de un escritor. *Philologia Hispalensis*, Vol. V., leden 1990, str. 322, [online] dostupné z:

<https://revistascientificas.us.es/index.php/PH/article/view/2115/1988> [cit. 15.2.2021]

literární díla (např. divadelní hry *Tu cuna fue un conventillo* (*Tvou kolébkou bylo conventillo*) či *Mateo* – tato hra byla předlohou stejnojmennému černobílému filmu z roku 1937).

Román, který právě v jednom z těchto conventillos začíná, pojednává o Genarovi Piazzovi, synovi italských imigrantů. Postava Génara je také antihrdinou, se kterým čtenář těžko nachází slítování. Na rozdíl od Andrése má však Génaro schopnost přežívat všechna úskalí, která mu život přinese. Přestože ho na konci knihy napadnou myšlenky na sebevraždu, nepoddá se jim.

Rodina nebyla bohatá, Genarův otec pracoval jako taxikář a matka byla pradlena. Jediné, čeho chtěl Genaro v životě dosáhnout, bylo dostat se z nuzných podmínek, ze kterých pocházel, do vysoké společnosti, čehož se mu podařilo dosáhnout použitím lstí a díky totální absenci morálky a zábran¹¹¹.

Když jednoho dne potkal Máximu, dívku z bohaté kreolské rodiny, napadlo ho, jak se dostat do vyšší společnosti: („... pescar un buen casamiento, con ésta o con aquella, ..., tres pitos se le daban con tal de que fuese rica.”¹¹² („... chytout dobrý sňatek, s touhle, nebo s tamtou, ..., bylo mu fuk, pokud byla bohatá.”)). Dívku znásilnil a doufal, že otěhotní, což se opravdu stalo. Máxima se za něj kvůli společenským pravidlům musela vdát, Genarem nicméně opovrhovala a nenáviděla ho. Po smrti svého tchána chtěl Genaro ještě zvětšit svůj vyženěný majetek, protože už nebyl schopen užívat si nabytého bohatství. Rozhodl se proto investovat a spekulovat na trhu. Nebyl však úspěšný a přišel úplně o vše.

Jak název románu napovídá, autor v tomto díle klade důraz na genetický determinismus, který Genara celoživotně ovlivňuje, a román se stává experimentem dokazujícím tezi, že Genaro je pouhým produktem svého genetického dědictví a vlivu okolí, ve kterém vyrůstal.¹¹³

Stejně jako v předchozím románu *Sin rumbo* jsou i zde ženy vykresleny jako slabé, podřízené muži. Matka je nemocná, a i když se snaží manželovi oponovat ve prospěch svého syna, skončí synovi na obtíž a ten se jí rozhodne poslat zpět do Itálie za rodinou. Tam má matka dožít, zklácená nemocí, aniž to na něj klade jakékoli nároky. Máxima skončí v nešťastném manželství, bez peněz, bez lásky, a to vše jen kvůli tomu, že se jako dcera musí podřítit svému

---

¹¹¹ ORDIZ, Javier. El naturalismo en Hispanoamérica. Los casos de "En la sangre y Santa". *Anales de literatura hispanoamericana*, Núm 25, 1996, str. 81 [online] dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=52213> [cit. 24.7.2021]

¹¹² CAMBACERES, Eugenio. *En la sangre*. 2014, Onliditorial. Str. 72, [online] dostupné z: <https://onliditorial.com/ebook/practeritum/en-la-sangre-eugenio-cambaceres/> [cit. 22.7.2021]

¹¹³ ORDIZ, Javier. El naturalismo en Hispanoamérica. Los casos de "En la sangre y Santa". *Anales de literatura hispanoamericana*, Núm 25, 1996, str. 81 [online] dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=52213> [cit. 24.7.2021]

otci – silnější mužské postavě. Ten si přeje dceru provdat za násilníka, který ji dostal do jiného stavu, jen proto, aby se ona a celá rodina vyhnuli pomluvám.

Matka je pro Genara nástrojem, jak se dostat k volnosti a k penězům z dědictví po otci a Máxima je pro něj také nástrojem, tentokrát ke společenskému postavení a k penězům její rodiny.

Ženské postavy v tomto románu nejsou pouze pasivním nástrojem. Na rozdíl od postav v *Sin rumbo* prokazují i dynamické vlastnosti. Matka je schopná sehnat peníze, koupit za ně Génarovi oblek a boty a poslat ho do školy. Máxima zase na konci románu oponuje svému muži a nechce mu dát poslední peníze. Bohužel, mužská osobnost nad oběma ženami vyhrává.¹¹⁴

Zajímavý je způsob, jaký Genaro volí pro začlenění se do vyšší společnosti: věří, že vstupenkou je konzumní chování. Nejmodernější oblečení, najaté kočáry, každodenní obědy v Café del París ho měly odlišit od jeho otce, jednoduše oblečeného chudého taxikáře.¹¹⁵ Otec také chtěl být bohatý, ovšem on peníze hromadil, zatímco jeho syn je během prvního měsíce všechny rozházel.

Na počátku románu popisuje autor Genarova otce jako ošuntělého, potměšilého, lakomého („... en la expresión aviesa de sus ojos chicos y sumidos, una rapacidad de buitres se acusaba. Llevaba un traje raído de pana gris, ...”¹¹⁶ („...v potměšilém výrazu jeho malých a zapadlých očí se zračila supí chamtivost. Měl na sobě obnošený, manšestrový, šedý oblek, ...”)) taxikáře, kterému je lhostejné, že jeho žena zrovna rodí syna, a který místo toho, aby byl s ní, opravuje venku vědro. Jeho snem bylo zbohatnout („¡Oh! ¡sería rico él, lo sería!”¹¹⁷ („Ó! On bude bohatý, bude!”)) a o nic jiného se nezajímal. Byl velmi tvrdý a krutý („Las sevicias, los golpes, los azotes a su hijo siempre que tenía éste la desgracia de volver con los bolsillos vacíos; los insultos, los tratamientos brutales en la persona de su mujer, condenada a sobrellevar el peso de tareas que su salud vacilante le hacía inepta a resistir.”¹¹⁸ („Krutost, bití, výprask syna pokaždé, kdykoli měl tu smůlu, že se vrátil s prázdnými kapsami; urážky, brutální

---

¹¹⁴ LAW-SUKAM, Alain. Aproximación a la imagen de la mujer en „En la sangre“ de Eugenio Cambaceres. *INTI: Revista de la literatura hispánica*, Núm 61/62, Primavera-Otoño 2005, str. 68. [online] dostupné z: https://www.jstor.org/stable/pdf/23287329.pdf?ab_segments=0%252FSYC-5910-Test-Only%252Ftest&refreqid=excelsior%3A1df72dff2ba6ad633864f62338ba836 [cit. 1.8.2021]

¹¹⁵ HALLSTEAD-DABOVE, Susan. Identity Crises and Immigration in Argentina: Consumption and Belonging in "En la sangre" (1887) by Eugenio Cambaceres. *Confluencia*, Vol. 27., Núm. 2, Spring 2012, str. 22, [online] dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/pdf/43490382.pdf?refreqid=excelsior%3A5fce5bdf12d9ef7b4aea8eb8cd9c0228> [cit. 1.8.2021]

¹¹⁶ CAMBACERES, Eugenio. *En la sangre*. 2014, Onliditorial. Str. 5, [online] dostupné z: <https://onliditorial.com/ebook/praeteritum/en-la-sangre-eugenio-cambaceres/> [cit. 22.7.2021]

¹¹⁷ Tamtéž, str. 10

¹¹⁸ Tamtéž, str. 11

zacházení s manželkou, která byla odsouzena k tomu, aby snášela tíhu úkolů, kvůli nimž její ochablé zdraví nedokázalo odolat.”)).

Otec zemře na selhání orgánů, když je Genarovi deset let. A už v tomto okamžiku je zřejmá Genarova podobnost otci, určitá paralela mezi vznikem života a úmrtím a jejich vnímáním. Když totiž otec zemřel, Genaro vlastně nic necítil, stejně jako nic necítil otec, když se Genaro narodil:

Pasado el primer momento de doloroso estupor, de susto, algo claro y distinto se acusaba, sin embargo, en él, surgía netamente de lo íntimo de su corazón y de su alma: una completa indiferencia, una falta, una ausencia absoluta de pesar, de sentimiento en presencia del cadáver de su padre.¹¹⁹

(Po prvním okamžiku bolestivého šoku, zděšení, se projevilo něco jasného a jiného, nicméně v něm to jasně vyplynulo z nitra jeho srdce a duše: úplná lhostejnost, nedostatek, absolutní absence lítosti v přítomnosti mrtvoly otce.)

Po smrti otce se Genaro chytne party zkažených dětí a tráví s nimi většinu času na ulici. Matka ho po smrti otce rozmazlovala a extrémně o něj pečovala, čímž z něj vychovala rozmazleného lenocha: „Habíase vuelto regalón y perezoso desde la muerte del padre, habituado ahora a las molicies de la vida, consentido, mimado en todo por la madre.”¹²⁰ („Od smrti svého otce se stal rozmazleným a líným, nyní přivyklý na požitky života, rozmazlený a ve všem hýčkaný matkou.“). Ve škole si z něj ostatní děti dělají legraci, že je synem taxikáře, za což se Genaro hluboce stydí a chce dokázat, že se může dostat do vyšší společnosti. Dle zákonů naturalismu – sociální a genetické determinace, je již teď jasné, že z něj nic dobrého nevyroste.¹²¹

Ač by se mohlo zdát, že postava Genara bude zajímavá, autor jí nedá žádnou hloubku a její vývoj je pouhým mechanickým uplatněním zákonů determinismu.

Vypravěč, jenž v tomto díle není vševědoucí, jelikož autor využívá neobjektivní polopřímé řeči (vyprávění neosobního vypravěče v er-formě, které je zabarvené subjektivními pocity a myšlenkami postavy), vše, co Genaro udělá, omlouvá vyššími zákony determinismu¹²²: „Y si tal había nacido, si así lo habían fabricado y echado al mundo sus padres, ¿era él el responsable, tenía él la culpa por ventura? No, como no la tenían las víboras de que fuese

¹¹⁹ CAMBACERES, Eugenio. *En la sangre*. 2014, Onliditorial. Str. 15, [online] dostupné z: <https://onliditorial.com/ebook/praeteritum/en-la-sangre-eugenio-cambaceres/> [cit. 22.7.2021]

¹²⁰ Tamtéž, str. 25

¹²¹ ORDIZ, Javier. El naturalismo en Hispanoamérica. Los casos de "En la sangre y Santa". *Anales de literatura hispanoamericana*, Núm 25, 1996, str. 82 [online] dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=52213> [cit. 24.7.2021]

¹²² Tamtéž

venenoso su colmillo.”¹²³ („A když se tak narodil, když ho jeho rodiče takto stvořili a uvrhli do světa, byl za to zodpovědný, byl za tu náhodu vinen? Ne, stejně jako zmije nebyly vinný za to, že jsou jejich špičáky jedovaté.”).

Postava Genara je jasným protikladem k postavě Máximy, krásné, mladé a bohaté kreolky. Genaro prezentuje zlo, jenž pro autora představují imigranti, a Máxima a její rodina jsou metaforou pro dobrou původní argentinskou společnost, do které se lstí a násilím Genaro vetře, aby mohl ovládnout její prostředky.¹²⁴ Na konci příběhu dokonce Genaro svou ženu zbije a vyhrožuje jí zabitím: „¡Te he de matar, un día de éstos, si te descuidás!”¹²⁵ („Jednoho dne tě zabiju, jestli si nedáš pozor!”). Můžeme tedy předpokládat, že Cambaceres vnímal italskou imigraci tak, že pokud bude pokračovat, sebere argentinské společnosti všechnu práci, peníze, svébytnost a zadusí ji.

Všeobecnou obavu Argentinců z vlivu cizích kultur snad lze pochopit, uvážíme-li, že sváděli dlouhý boj o samostatnost, vlastní identitu a zbavení se vlivu Španělů a po příchodu přistěhovalců, zejména Italů, bylo zjevné, že tato svébytnost může být ohrožena.

Z hlediska dalších nosných rysů naturalismu není román nijak precizně vystavěn, nacházíme jen jistou míru dekadence – lze zmínit například popis mrtvoly otce:

Como si hubiese intentado arrastrarse de barriga, la cara de lado, encogido y duro, estaba el napolitano tirado sobre su catre de lona. Una baba espumosa y negra brotaba de sus labios contraídos por el rictus de la muerte, chorreaba a lo largo de su barba. ...¹²⁶

(Jako by se pokoušel plazit po břiše, tváří na stranu, skrčený a tuhý, ležel Neapolec natažený na svém plátěném lůžku. Zpěněná a černá slina vytékala z jeho úst, zkřivených smrtí, a stékala mu po délce jeho vousů.

---

¹²³ CAMBACERES, Eugenio. *En la sangre*. 2014, Onliditorial. Str. 149, [online] dostupné z: <https://onliditorial.com/ebook/praeteritum/en-la-sangre-eugenio-cambaceres/> [cit. 22.7.2021]

¹²⁴ ORDIZ, Javier. El naturalismo en Hispanoamérica. Los casos de "En la sangre y Santa". *Anales de literatura hispanoamericana*, Núm 25, 1996, str. 83 [online] dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=52213> [cit. 24.7.2021]

¹²⁵ CAMBACERES, Eugenio. *En la sangre*. 2014, Onliditorial. Str. 151, [online] dostupné z: <https://onliditorial.com/ebook/praeteritum/en-la-sangre-eugenio-cambaceres/> [cit. 22.7.2021]

¹²⁶ Tamtéž, str. 13

5. Závěr

I přes to, že díla, která jsem v mé bakalářské práci podrobila analýze, nejsou zcela naturalistická a je možné v nich najít prvky dalších literárních směrů, které se vyskytovaly v druhé polovině devatenáctého století v Hispánské Americe, např. modernismu, gaučovské literatury či kostumbrismu, je možné je mezi naturalistickou tvorbu zařadit. V rozborech jsem popsala společné naturalistické prvky, které ve všech dílech dominují. Především jejich pozitivistickou exaktnost, determinismus a pesimismus.

Dílo Chilana Baldomera Lilla, povídková sbírka *Sub terra*, je velmi detailní sondou do hornického prostředí. Jednoduchým jazykem a velkou názorností upozorňuje na těžké životní a pracovní podmínky horníků, jenž žijí své těžké životy v chudobě, bídě a rezignaci. Jak horníci, tak jejich rodiny trpí pod tvrdou rukou představitelů důlní společnosti, pro kterou pracují. Chlapci nemají dlouhé a šťastné dětství a možnost studovat, nicméně je čeká stejně tvrdá práce, jako jejich otce. S postavami čtenář soucítí a je mu jich líto. I díky tomuto dílu, které rozšiřovalo povědomí o hornické problematice, bylo možné jejich situaci zlepšit.

Dílo Eugenia Cambacerese, Argentince s kořeny ve Francii a ve Spojeném království, popisuje problematiku modernizace Argentiny, rozvíjející se města a zemědělský venkov, a samozřejmě neopomíná vliv, jaký měla na argentinskou společnost a kulturu obrovská vlna italských imigrantů. S antiheroickými postavami nesouzníme, avšak díky nim poznáváme život v argentinské společnosti.

Zvláště mě zaujala problematika italských přistěhovalců v Argentině a jejich vliv na kulturu a ekonomiku země. Například sociální prostředí conventillos a jeho dopad na argentinskou literaturu, či známá divadelní rodina Podestá, která se významně zasloužila o rozvoj divadla v Argentině. Věřím, že tato témata by byla zajímavým námětem dalších prací.

Resumé

Tato práce se věnuje popisu naturalistických prvků v dílech Chilana Baldomera Lilla, *Sub terra (Pod zemí)*, a Argentine Eugenia Cambacerese, *Sin rumbo (Bez cíle)* a *En la sangre (Jed v krvi)*.

První část se zabývá podstatou naturalismu, jeho vývoje, charakteristických prvků, které zformuloval Émile Zola, a formy, v jaké se vyskytuje v Hispánské Americe, v níž v době příchodu naturalismu byl stále velmi silný vliv romantismu a zároveň se rychle rozrůstala obliba nového, původního latinskoamerického, směru modernismu, jenž je esteticky naprostým protikladem naturalismu. Mísení různých literárních stylů a tendencí je tedy v literárních dílech velmi častým jevem. Z tohoto důvodu nelze mluvit o striktně naturalistických dílech. Proto bylo cílem mé práce zkoumat naturalistické prvky, jenž lze pozorovat v dílech autorů, jež pocházejí z různých zemí hispánské Jižní Ameriky a z různých sociálně-ekonomických prostředí. Převládajícími prvky v románech Eugenia Cambacerese jsou detailní dekadentní popisy a determinismus, genetický i sociální. V díle Baldomera Lilla se tímto převládajícím prvkem také stává dekadence, její pesimismus a popisy těžkých životních a pracovních podmínek horníků.

Ve všech dílech se setkáváme s problematikou, která byla v tomto období v korespondujících zemích palčivá a promítá se do děl. Sbíрка povídek *Sub terra* je sociální sondou do společenské vrstvy chilských horníků, popisuje jejich těžký život a kritizuje pracovní podmínky v uhelných dolech, které byli horníci nuceni snášet. V románu *Sin rumbo* je popisován často skloňovaný problém nesmiřitelnosti města s venkovem, civilizace s barbarstvím, a také se zabývá popisem společenské problematiky argentinských velkostatků. Románem *En la sangre* chtěl autor poukázat na problematiku (především italských) imigrantů. Všechny tyto faktory a sociálně-ekonomické vlivy jsou rozebrány samostatně pro usnadnění pochopení inspirace autorů a dopadů děl na společnost.

Resumen

Este trabajo se dedica a describir los elementos naturalistas en las obras del chilano Baldomero Lillo, *Sub terra*, y argentino Eugenio Cambaceres, *Sin rumbo* y *En la sangre*.

Primera parte se dedica a la esencia del naturalismo, su desarrollo, elementos característicos que fueron formados por Émile Zola, y su forma en América Hispana, en qué estaba la influencia del romanticismo muy fuerte en el tiempo de la llegada del naturalismo, y también creció muy rápido la popularidad de una corriente literaria nueva, propia a la América Latina, el modernismo, que es el contraste absoluto estético de naturalismo. Entonces la mezcla de varias tendencias literarias es un rasgo muy frecuente en las obras literarias. Por esta razón no es posible hablar sobre obras estrictamente naturalistas. Por eso fue el objeto de mi trabajo examinar los elementos naturalistas que se pueden observar en las obras de autores hispanoamericanos que provienen de diferentes países de la América del Sur hispana y de varios ambientes socio-económicos. Los elementos que prevalecen en las novelas de Eugenio Cambaceres son descripciones detalladas y el determinismo, genético y social. En la obra de Baldomero Lillo este elemento predominado es el decadentismo, su pesimismo y descripciones de las condiciones duras de vida y del trabajo de los mineros.

En todas las obras nos encontramos con la problemática que fue palpitante en este tiempo en los países correspondientes. La colección de cuentos *Sub terra* funciona como investigación de la capa social de los mineros chilenos, describe su vida difícil y critica las condiciones de trabajo en las minas de carbón que los mineros fueron forzados a aguantar. En la novela *Sin rumbo* está descrito el problema muy frecuentemente mencionado, el antagonismo de la ciudad y el campo, la civilización y la barbarie y también se dedica a describir la problemática social de los latifundios argentinos. Con la novela *En la sangre* el autor quería mencionar el problema de los inmigrantes (en la mayoría italianos). Todos estos factores e influencias socio-económicas son analizadas individualmente para facilitar la comprensión de la inspiración de los autores e impactos de las obras a la sociedad.

Seznam použité literatury

Index librorum prohibitorum – 1948 [online] Dostupné z:

https://www.documentacatholicaomnia.eu/04z/z_1948-1948_CDF_Index_Librorum_Prohibitorum_LT.pdf.html

a https://www.documentacatholicaomnia.eu/03d/1948-1948_CDF_Index_Librorum_Prohibitorum_LT.pdf [cit. 10. 2. 2021]

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Svazek 2, c/f. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-4-X

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Svazek 4, k/l. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-6-6

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Svazek 5, m/o. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-7-4 (svazku)

Všeobecná encyklopedie v osmi svazcích. Svazek 6, p/r. Praha: Diderot, 1999. ISBN 80-902555-8-2 (svazku)

BROWN, M. Gordon. La condesa de Pardo Bazán y el naturalismo. *Hispania*, květen 1948, vol. 31, Núm. 2, [online] Dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/334145?refreqid=excelsior%3Ade8b77e584cac907466cdb961f1306fa&seq=1> [cit. 13.3.2021]

CAMBACERES, Eugenio. *En la sangre*. 2014, Onliditorial. [online] Dostupné z:

<https://onliditorial.com/ebook/praeteritum/en-la-sangre-eugenio-cambaceres/> [cit. 22.7.2021]

CAMBACERES, Eugenio. *Pot-Pourri*. [online] Dostupné z:

http://www.cervantesvirtual.com/obra-visor/pot-pourri-silbidos-de-un-vago/html/fd8d96b9-7019-47c9-b29a-ec52e10270c7_2.html#I_0 [cit. 22.7.2021]

CAMBACERES, Eugenio. *Sin rumbo*. Edición de Teodosio FERNÁNDEZ. Madrid: Ediciones Cátedra, 2014. ISBN 978-84-376-3236-0

DUBRAY, Charles Albert. Přepsal POTTER, Douglas J. Naturalismo. *Enciclopedia católica online*. Překl. VÁZQUEZ, Francisco. [online] Dostupné z:

<https://ec.aciprensa.com/wiki/Naturalismo> (poslední úpravy 12.12.2008, 16:30), [cit. 10.2.2021]

FRASER, Benjamin. Into the Chilean Mines: The Dialectics of Land and Work in Baldomero Lillo's Sub Terra. *A Contracorriente*, 2012 (Winter), Vol. 9, Núm. 2, str. 248-281, [online]

Dostupné z:

<https://acontracorriente.chass.ncsu.edu/index.php/acontracorriente/article/view/125/329> [cit. 12.3.2021]

GNUTZMANN BORRIS, Rita. Eugenio Cambaceres: el perfeccionamiento de un escritor. *Philologia Hispalensis*, Vo. V., leden 1990, str. 317-325, [online] dostupné z:

<https://revistascientificas.us.es/index.php/PH/article/view/2115/1988> [cit. 15.2.2021]

GOIC, Cedomil. *Historia crítica de la literatura hispanoamericana*. II Del romanticismo al modernismo. Barcelona: Editorial Crítica, S. A., 1991. ISBN 84-7423-482-4

GONCOURT, Edmond de; GONCOURT, Jules de. *Germinie Lacerteuxová*. Překl.

HARTMANOVÁ, Alena. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, 1958.

GONZÁLEZ-ALLENDE, Iker. *La bestia, la flor y el imposible amor en Sin rumbo, de Eugenio Cambaceres*. [online] Dostupné z:

<http://webs.ucm.es/info/especulo/numero26/srumbo.html> [cit. 15.2.2021]

HALLSTEAD-DABOVE, Susan. Identity Crises and Immigration in Argentina: Consumption and Belonging in "En la sangre" (1887) by Eugenio Cambaceres. *Confluencia*, Vol. 27., Núm. 2, Spring 2012, str. 16-33, [online] dostupné z:

<https://www.jstor.org/stable/pdf/43490382.pdf?refreqid=excelsior%3A5fce5bdf12d9ef7b4aea8eb8cd9c0228> [cit. 1.8.2021]

HODOUŠEK, Eduard. *Slovník spisovatelů Latinské Ameriky*. Praha: Libri, 1996. ISBN 80-85983-10-9

HODROVÁ, Daniela. *Hledání románu (Kapitoly z historie a typologie žánru)*. Praha: Československý spisovatel, 1989.

CHALUPA, Jiří. *Dějiny Argentiny, Uruguaye a Chile*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s.r.o, 2012. ISBN 978-80-7422-193-4

CHALUPA, Jiří. *Chile – stručná historie států*. Praha: Libri, 2006. ISBN 80-7277-136-1.

LAWO-SUKAM, Alain. Aproximación a la imagen de la mujer en „En la sangre“ de Eugenio Cambaceres. *INTI: Revista de la literatura hispánica*, Núm 61/62, Primavera-Otoño 2005, str. 63-75. [online] dostupné z:

https://www.jstor.org/stable/pdf/23287329.pdf?ab_segments=0%252FSYC-5910-Test-Only%252Ftest&refreqid=excelsior%3A1df72dff2ba6ad633864f62338ba836 [cit. 1.8.2021]

LILLO, Baldomero. *Sub terra*. Santiago de Chile: Editorial Nascimento, 1958.

LUKÁCS, György. *Studies in European Realism: A Sociological survey of the Writings of Balzac, Stendhal, Zola, Tolstoy, Gorki and others*. Překl. BONE, Edith. Londýn: Hillway Publishing Co., 1950.

MORALES, Carlos Javier. Tendencias modernistas en el naturalismo argentino. *Revista Chilena de Literatura*, duben 1998, Núm. 52, str. 31-42, [online] dostupné z: https://www.jstor.org/stable/40356908?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 21.7.2021]

MORALES, Berta López. *Apunte bibliográfico de Baldomero Lillo*. [online] Dostupné z: http://www.cervantesvirtual.com/portales/baldomero_lillo/autor_apunte/ [cit. 15.2.2021]

NÜNNING, Ansgar; TRÁVNÍČEK, Jiří; HOLÝ, Jiří. *Lexikon teorie literatury a kultury: koncepce – osobnosti – základní pojmy*. Brno: Host, 2006.

ORDIZ, Javier. El naturalismo en Hispanoamérica. Los casos de "En la sangre y Santa". *Anales de literatura hispanoamericana*, Núm 25, 1996, str. 77-89 [online] dostupné z: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=52213> [cit. 24.7.2021]

POLLMANN, Leo. Naturalismo/Modernismo/Mundonovismo: Una época de transición entre siglo XIX y siglo XX. *Revista Chilena de Literatura*, duben 1994, Núm. 44, str. 5-13, [online] dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/40356751>, [cit. 15.3.2021]

SCHOPENHAUER, Artur. *Studies in Pessimism, On Human Nature, and Religion: a Dialogue, etc*. Překl. SAUNDERS, Thomas Bailey. Neeland Media LLC. Kindle Edition, 2009. ISBN: 1-4209-3110-5

VESGA, Iñaki Liaño. El naturalismo en la literatura argentina y su reflejo en la prensa de la época. *Revista del Centro de Letras Hispanoamericanas*, 1996, Vol. 3, Núm. 6-7-8 [online] Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/233061809.pdf>, [cit. 12.4.2021]

ZOILA, Clark. Rasgos naturalistas y modernistas en Sin rumbo (1885) de Eugenio Cambaceres. *Hispanófila*, září 2008, Núm. 154, str. 47, [online] dostupné z: https://www.jstor.org/stable/43808545?seq=1#metadata_info_tab_contents [cit. 12.2.2021]

ZOLA, Émile. *The experimental novel and other essays*. Překl. SHERMAN, Belle M. New York: The Cassell publishing company, 1893.